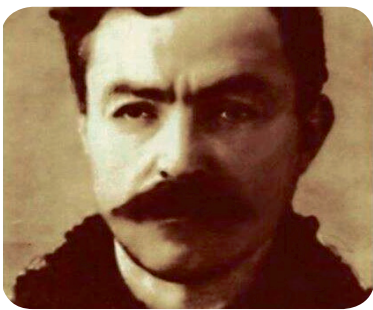

ЮВІЛЕЇ

ДОРОГАМИ
БАТЬКА

стор. 6-7

УКРАЇНА
І СВІТБІЛОРУСЬКА
ПОЕЗІЯ

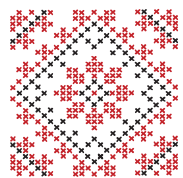
стор. 8-9

РЕПЕР
НОБЕЛЯНЕСПОДІВАНИЙ
БУНІН

стор. 14-15

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№9 | 15 травня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ВОЛОДИМИР СИВОХІП: «ЖИВУ ЕМОЦІЮ ПЕРЕСЛАТИ ІНТЕРНЕТОМ НЕ МОЖНА»

Уже майже два місяці ми живемо в нових умовах соціального дистанціювання. Чи не найбільше це позначилося на сфері культури: чимало установ тепер пропонують різноманітні онлайн-події.

Львівська національна філармонія теж не залишилася осторонь. Її генеральний директор Володимир Сивохіп розповів про те, як вплинув карантин на життя філармонії, про проекти, які започаткували в нових умовах, а також як відзначатимуть 250-річчя Бетховена.

– Нові реалії світу і потреба у соціальному дистанціюванні спонукали до пошуку нових форматів та ідей у сфері культури. Як Львівська національна філармонія адаптувалася до цього і як карантин вплинув на її роботу?

– Незабаром буде вже два місяці, як ми живемо в реаліях теперішнього часу, який не має минулого та не має майбутнього. У нас не було жодного досвіду, як реагувати на ситуацію, з якою ми стикнулися, тому входження в неї було не те щоби тривалим, а більше незрозумілим.

Зараз уже напрацьовуємо нові алгоритми, що дозволяють нам краще зрозуміти, як поводитися і жити в рамках дистанціювання, однак і досі є певна невідомість: а що ж буде далі? Зрозуміло, що рано чи пізно ми всі будемо виходити з карантину. Щоправда, як будемо виходити? Куди будемо виходити? Якими будемо виходити? Думати про це доволі страшно.

Проте до будь-якого теперішнього ми звикаємо. Щось уже залишається в минулому, а щось плануємо на майбутнє. Упро-

довж цього часу ми вже звикли, що між нами є відстані, перепони. Над нами є багато правил, яких дуже часто не дотримуємося, оскільки багато хто не звик їх дотримуватись, бо за це ніхто нікого не карав. І це також погано!

Якщо говорити вже конкретніше про філармонію, про нашу діяльність, то ми зараз також як оголений нерв. Ми краще зрозуміли цінність спілкування: от я, наприклад, зараз багато з ким спілкуюся дистанційно. Хоча бачу зображення людини та чую її, однак усе одно бракує емоційного і візуального контакту. У режимі теперішнього часу я розумію, що це чудово і потрібно, однак дуже не вистачає живих емоцій: слово в слово, очі в очі. Зараз ми всі, на жаль, втратили можливість доторкатися до живого.

Я вже трішки зачепив іншу сферу, психологічну. Однак вона на пряму пов'язана із музичним мистецтвом. Музика – це про-

дукт, який сприймається слухом в режимі реального виконання. Звичайно, що ми багато слухаємо і аудіо- та відеозаписів, але справжнє виконання є тільки живим, воно відбувається тут і зараз, і лише у цей момент можна відчувати весь спектр емоцій і почуттів. Справжній професіонал спробує передати те, що заклав у композицію її автор, а слухач, якщо це буде добре подано, зможе цю емоцію відчитати. У цьому – специфіка музичного мистецтва!

Із приходом карантину ми втратили можливість контактувати з живою музикою. Тепер можемо спілкуватися лише сам на сам, сидячи в кімнаті, не можна проводити разом повноцінні репетиції. Також втратили того, кому цю живу емоцію можемо передати – слухача. А в сукупності ми втратили режим реального концерту!

Упродовж цих тижнів ми ввійшли у такий стан речей, зрозуміли і усвідомили це: трансля-

ємо цикли концертів, «витаємо з шухлядок» усе те добре, що позабридували за багато десятиліть. Зокрема, звернулися до архівних записів, яких, на щастя, є чимало, адже минуле було насичене і цікаве: нам вдалося втілити чимало прекрасних мистецьких проектів. Тож нині маємо змогу представити їх на наших інтернет-ресурсах. Проте насправді це вже запис, який, на мою думку, є більше матеріальною площиною, аніж духовною.

Уже другий тиждень експериментуємо, почали робити живі трансляції (щочетверга Львівська національна філармонія організує онлайн-концерти у Спільці композиторів, які транслюються наживо на вулицю Чайковського, де, власне, розташоване приміщення філармонії, і на офіційному каналі філармонії в YouTube – Н. Мендюк). У філармонію, у Спільку композиторів, де є рояль, запрошуємо одного або двох виконавців (поки що біль-

ше не ризикуємо), де вони виступають. У них немає реальних слухачів, але вони грають повноцінний концерт: одразу транслюється живий звук на вулицю і паралельно в інтернет. Коли я запитав музикантів, які у них враження, вони відповіли, що хвилюються, адже розуміють, що зараз їх слухають. Тобто ми робимо це по-справжньому!

Мені так видається, що ті, хто дивиться концерт у мережі, в реаліях теперішнього часу сприймають це як справжнє. Але, напевно, ми всі себе трішки дуримо. Живу емоцію переслати інтернетом не можна: голос – можна, звук – теж, але все ж не емоцію, не її барву, смак, які продукує живе виконання!

Ось ми зараз на такій стадії. Водночас, розуміємо, що рано чи пізно треба буде з неї виходити. Треба буде з чогось починати. Якимось чином потрібно буде наново вчитися сидіти на сцені, проте поки що невідомо, на якій відстані один від одного. Треба буде усвідомити, як же ми скучили, як ми хочемо зустріти нашого глядача. Водночас нашим гостям треба буде наново згадати дорогу до філармонії, захотіти прийти й забути слова: «Я боюсь!», «Не можна!». Тобто перед нами поки більше невідомості, аніж відомості, тому впродовж найближчих тижнів і навіть місяців ми працюватимемо над нашими наступними трансляціями.

– Скільки на Вашу думку триватиме такий перехідний період? Які першочергові проблеми виникатимуть?

Продовження на стор. 5

4 820157 940013 09

ОЛЕГ ЧОРНОГУЗ: «“АРИСТОКРАТ ІЗ ВАПНЯРКИ” ЗЦІЛИВ ЛЮДИНУ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ»

Український письменник і журналіст, головний редактор журналів «Перець» та ВУС (видання українських сатириків) Олег Черногуз розповідає про своє розуміння ролі гумору в літературі й у житті.

У його творчому добрку – понад десять сатиричних романів (вважається основоположником жанру в Україні), численні книжки і статті. Серед нагород – звання «Заслужений діяч мистецтв України», «Золотий письменник України», орден князя Ярослава Мудрого V, IV ступеня та інші.

На думку сатирика, ознакою справжньої сатирично-гумористичної літератури є не традиційний гумор, яким зловживає більшість українських письменників цього жанру, а якісна мова, інтелігентна іронія та яскраві персонажі. Якщо цих критеріїв дотримано, така література може претендувати на звання класичної. Рік тому Вінницька письменницька обласна організація (НСПУ) започаткувала літературну премію імені Олега Черногуза в жанрі сатирично-гумористичного роману, яка вручається щороку 15 квітня – на день народження «короля сатиричних романів», як його називають критики.

Також читач дізнається про творчий шлях письменника, про те, як з'явився на світ найвідоміший герой сатиричної діалогії («Аристократ із Вапнярки» і «Претенденти на папаху») Олега Черногуза – граф Сідалковський. Останньому, до речі, при житті автора поставили пам'ятник у Вапнярці, «під якою Одеса, а Європа ліворуч», як жартує письменник.

Для багатьох читачів персонажі-авантюристи завжди були улюбленими літературними героями. Олег Черногуз, як автор сатиричних романів, не є винятком. Але його Сідалковський не зовсім авантюрист, а жертва постколоніальної держави. Він за будь-яку ціну хоче вибитися в люди, що так характерно і для нашого часу. Письменнику-сатирику сьогодні є що сказати українцям, котрі, як і сто років тому, намагаються вибороти свою ідентичність і незалежність.

Інтерв'ю містить думку: гумор, усмішка і любов – пов'язані між собою. Саме завдяки цій єдності та веселій іронії роман «Аристократ із Вапнярки» навіть повернув одного з читачів «із того світу».

– Олега Федоровичу, я помітив, що у Ваших романах сміх м'який, інтелігентний, немає грубих, примітивних жартів. А останніми роками чи десятиріччями в літературі та з телевізійних екранів можна почути переважно лайливий і цинічний сарказм. А яким для Вас узагалі є ідеал гумору та сатири, в чому їхнє завдання?

– На жаль, сьогодні українські сатирики, та й невибагливі читачі і слухачі справді надають перевагу сміху в грубуватій, не інтелектуальній формі. Згадаймо знаменитий «95-й квартал». Я пригадую лист Олесе Гончара, в якому він пише про мій сатиричний роман «Вавилон на Гудзоні» (1985): «Ви, чи не єдиний сатирик, довели, що український гумор можна творити чистою літературною мовою, як це роблять французи, англійці, власне, і росіяни, котрі не творять на суржикі, на такій своєрідній двомовності». Від себе скажу про суржик: він є синдромом «постколоніальної особи», тому що задовольняє дві її сторони: сторону васала (раба) і сторону сюзерена (колонізатора). Сьогодні я це називаю «синдромом Сердючки». Для загальної маси воно наче нормально, якщо розмовляєш у стилі Андрія Данилка, опускаєшся до низу, а не піднімаєш цю масу до гори, до інтелектуального рівня. Тому я собі дав слово ніколи не писати суржиком. Для цього я вчився у Діккенса, Сервантеса, Марка Твена, Карела Чапека. У чеській літературі є і геніальний Ярослав Гашек, але я віддаю перевагу Карелу Чапеку. Він інтелігент у літературі у повному розумінні цього слова, як інтелігент у російській літературі Антон Чехов, який, до речі, українського походження. Ці письменники для мене зразки. Не пам'ятаю, хто з класиків сказав, що «можете багато прочитати, але мати максимум з десяток чудових, прекрасних письменників». Але їх треба читати по сім-вісім разів (це вже я від себе додаю). Тому я читаю Гоголя безкінечно, кожен раз відкриваю його з нового боку. Він для мене – як алмаз, що постійно грає різними гранями. Тому я вважаю, щоб мистецтво сміху не відносили до «хуторяньського» жанру, треба його творити на рівні кращих зразків світової літератури. В іншому випадку краще й не братися за перо.

– Філологи видають книжки під назвою «Антисуржик», але чи так просто викоринити цю звичку? Адже суржик вливається у слухачів через деяких відомих артистів.

– Що ж, Сердючка з її мовною сумішшю – це гарний образ, він типовий, я його не осуджую, але це персонаж покаліченої у мовному плані

людини. Утім, це не означає, що актора треба не любити. Адже мовна роздвоєність (причина суржикі) стосується не тільки нашої держави. Така вже закономірність, що всі народи, які довгий час були у колонії, розмовляють двома мовами. Візьміть одну з найбільших за населенням країн світу – Індію, там так само розмовляють англійською мовою, як і на хінді та, вочевидь, і на інших діалектах. Якщо взяти росіянина, він в основному єдиномовний. А от українцю чи білорусу, чи іншому, хто був під Російською імперією або у складі СРСР, не треба вчити мову з підручників, не тому що він талановитіший за росіянина – його саме життя змусило вивчити мову імперії. Це було необхідно, щоб пристосуватися, вижити, щоб вибитися у люди. Він добровільно йшов на це, будучи васалом, хотів зрівнятися із сюзереном.

– Маю спогад, що підтверджує Ваші слова. У моєму селі Голубівка на Луганщині був рід Хлапівських. Якщо вірити моїй бабусі, це прізвище народилося від того, що один чоловік хизувався тим, що може розмовляти не лише українською, а й російською. Хотів сказати замість «хліб» – «хлеб», але вийшло «хлап». І його прозвали Хлапом, а всі діти його стали називатися Хлапівськими.

– От бачите, до якої комічності призводить пристосуванство. Але в цих випадках сміх рятував ідентичність. Тому в українців, як і в багатьох народів світу, існує веселий жанр – народні усмішки. Адже відомо від давніх мудреців, що «світ уцілів, бо сміялись умів». Усмішки не народжуються в імперіях. Проте народжуються у тих народів, яким, щоби вижити, треба сміятися над власним горем. Як правило, це держави, що були чиеюсь колонією. Тому народні усмішки є в українців, шотландців, болгар. Згадайте запорозьких козаків та їхній «Лист турецькому султанові».

– Я помітив, що більшість назвних героїв залишається у народній свідомості завдяки сатиричній літературі. Згадаймо бодай бравого вояка Швейка, Дон Кіхота, Голохвастова, Остапа Бендера і Вашого графа Сідалковського.

– Мені приємно, що Ви, по суті, самі відповіли на своє питання. Я

лише можу додати літературних героїв Гоголя (Хлестаков, Плюшкін, Собакевич), Чехова (Хамелеон, Дама з собачкою, Беліков), Достоевського (Лев Мишкін). Коли я писав «Аристократа» і його продовження – «Претендентів на папаху», скульптор Микола Вакуленко з Ялти виліпив дванадцять моїх літературних персонажів: Ковбика, Мадам Карапет, Бубона та інших. Майстер наскільки вдало їх виліпив, з такими деталями, описаними в романі, що я почав дивитися на своїх героїв очима Миколи Вакуленка і вже не уявляв їх іншими. Це говорить і про талант самого Вакуленка і, жартома кажучи, і мій талант, адже було з чого ліпити.

– Ви заснували премію імені свого вчителя – Остапа Вишні. Потім започаткували дні Степана Олійника і премію його імені. Те саме стосується й Вашого земляка, класика Степана Руданського. Сьогодні вже існує і премія Вашого імені – імені Олега Черногуза, що народилася у стінах Вінницької обласної письменницької організації, редакцій журналу «Перець. Весела республіка» і газети «Літературна Україна». Чим відрізняється ця премія від інших премій у жанрі сатири?

– Якщо вірити нашим критикам – академіку, літератору, директору Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Миколі Жулинському, Михайлу Слабошпицькому, академіку Петру Кононенку, лауреату Шевченківської премії, професору, доктору філології Михайлу Наєнку, який видав брошуру про український роман, то вони стверджують, що у новій українській літературі до мене не було українського сатиричного роману. Мені ж вдалося створити більше десяти таких романів. Це «Аристократ із Вапнярки», «Претенденти на папаху», «Вавилон на Гудзоні», «Примхи долі», «Зорі пігмеїв», «Золотий скарабей», «Ремезове болото» й інші. Вони перекладені англійською, болгарською, російською мовами, видавалися польською. Тож премія мого імені – виключно за сатирично-гумористичний роман, написаний українською мовою. Ця премія міжнародна. Окрім того, за статутом премія вручатиметься за пам'ятник веселому персонажеві нашого часу і майбутнього, якщо такий народиться у нових письменників-сатириків. Наприклад, було би добре, якби хтось створив пам'ятник Хомі Хоєцькому з роману Олесе Гончара «Прапороносці». Це не менш яскравий персонаж, ніж відомий бравий солдат Швейк. Але, на жаль, поки що такого пам'ятника наші скульптори не створили. Я би вручив також премію Юрію Цекі, критику, науковцю і, очевидно, Миколі Жулинському та Михайлу Наєнку, які працюють у жанрі сатири і гумору.

Є ще одна цікава жінка, вона випускає альманах, одеситка, їй властива іронія, вона прекрасна письменниця. Я передмову писав до однієї з її кни-

жок, дуже жалкую, що вона не пише українською. Але це її право вибору. Я кажу про Еллу Леус. У неї є весела повість російською мовою. Якби вона написала ще й гумористичний роман, і він би був українською, я б хотів її назвати другою лауреаткою після Юрія Осипенка, який став першим лауреатом згаданої Вами моєї премії.

Юрій Береза – чудовий сатирик і поет. Нібито він зараз працює над сатиричним романом. Як правило, поети – гарні романисти. Згадаймо Пушкіна, Лермонтова. А я пригадую свого земляка, чудового поета Андрія М'ястківського, який, перейшовши на прозу, став неперевершеним прозаїком. У цьому випадку я можу провести паралель із Борисом Пастернаком. Коли я свого часу прочитав «Доктор Живаго», я читав його не тільки тому, що він був заборонений, вийшов десь за кордоном. Пастернак надзвичайно показовий як інтелектуал, який знав усі дореволюційні нюанси. У цьому пізнавальному плані він дуже талановитий прозаїк, хоча читати трішки важкувато через його стиль. Якщо казати саме про стиль, то мені ближчі Достоевський, Бунін, Купрін, Паустовський – яких я вважаю гарними російськими стилістами.

– Як український читач сприйняв Ваших літературних героїв?

– Я щасливий, що мої сатиричні романи перекладені на багато мов. Я щасливий, що писав саме так, що чимало моїх фраз стали крилатими. Окремі цитати з моїх романів стали якоюсь мірою й народними. Наприклад, коли хтось хоче подякувати, каже словами головного героя «Аристократа із Вапнярки»: «З мене сто грам і пончик». Або: «Головне в житті сісти у правильний вагон і не зустрітися з начальником поїзда». Також: «Тимчасовими бувають уряди, а постійним – електрострум». Крилатість – одне з найкращих надбань кожного письменника. Я пригадую, поїхав на батьківщину Остапа Вишні, де довелося виступати у місцевому Будинку культури. Хтось із моїх читачів попросив прочитати уривок з «Аристократа із Вапнярки». Але я не взяв з собою цього роману. Мені його принесли з бібліотеки. Я розгорнув, а книжка вся порізнана. Бібліотекарка почервоніла і, шокована, каже: «Вибачте!». А я відповідаю: «Я Вам безмежно вдячний. Такої книжки у своєму житті не зустрічав. Мені дуже приємно, що ножицями повірили з мого роману кращі цитати». Таке не забувається, це, мабуть, найкраща оцінка моєї творчості. Інколи мені зустрічаються люди, які не знають, що я є автором тих крилатих фраз, проте авторові дуже приємно, що його вислови вже зійшли зі столу письменників і пішли гуляти столами побутовими. Такими цитатами люди роззброюють один одного. Адже доброзичлива усмішка – це і є роззброєння!

– Усміхаючись, люди можуть стати добрішими?

– Звичайно! Уявіть собі, ви йдете вулицею, вас хтось штовхнув, ви грубо відповіли – і почалася сварка, утім коли б ви посміхнулися до цієї людини, нічого поганого б не трапилося. Американці завжди посміхаються один одному, бо усмішка не сіє ненависті, вона роззброює. Тому я вважаю – відповідати треба не гнівом, а усмішкою, бо усмішка – це завжди любов.

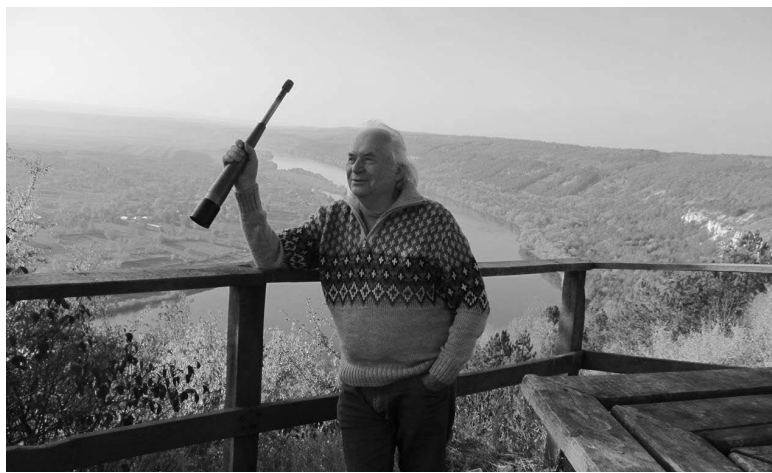
– Мені здається, що Ви кожного свого героя справді любите, навіть якщо це не дуже позитивні персонажі.

– Це повинно бути не тільки в літературі. У житті ми повинні теж так ставитися до людини, в якій є свій світ, свої уподобання, є свої слабкості, плюси та мінуси. Треба сіяти добро і підходити до людей з любов'ю. Тоді ви можете розраховувати на взаємність. Здається, Достоевський радив: «Придивись до людини, як вона сміється». Якщо вона усміхається з любов'ю, то це добра і щира людина. Саме в цьому і є заклик, в першу чергу, я так думаю, гумориста, сатирика – не бачити в людині лише погана, а своїм добрим словом підтягнути її до кращого.

– Перш ніж Ви стали письменником, коли саме Ви захопилися літературою? Що на Вас найбільше вплинуло?

– На шостому році мого життя, коли мої старші брати читали «Робінзона Крузо», «П'ятнадцятирічного капітана» і «Острів скарбів», я, вивчивши перші літери, навчився читати під малюнками. Це на мене так вплинуло, що я полюбив літературу. Пригодницькі книжки, які я назвав, – це мої вчителі. З часом мені самому захотілося створити щось подібне. Звичайно, я такого не досяг, і ніколи в житті – я реально дивлюся – не досягну. Бо щоб завоювати світ, як це зробив Даніель Дефо чи Жюль Верн, треба стати генієм. Моя література починалася саме з романтизму, який залишили у моїй душі згадані книжки. Ми й дорослі досі звертаємося до піратської тематики, дивимося із задоволенням багатосерійні американські фільми «Пірати Карибського моря». Кілька років тому я був на острові Кі-Вест, це недалеко від Куби, там можна було сфотографуватися, ставши на кілька секунд сто відсотковим піратом. Для цього варто лише встромити голову в макет, на якому всі піратські прикраси: пістоль, папуга на плечі, прапор з черепом та кістками і твоє обличчя. А внизу напис: «Привіт з Кі-Весту!». Це піратський острів, там кладовище з бочками як імітація скарбів. У гавані – піратська таверна, де тобі можуть принести чорну мітку з пропозицією стати справжнім піратом: для цього треба випити склянку рому і закусяти стручком перцю чілі. Як бачимо, ці образи живуть дотепер. У глибині острова розташований будинок-музей лауреата Нобелівської премії, автора знаменитої повісті «Старий і море» – Ернеста Гемінгвея.

– Якщо у Р. Л. Стівенсона в «Острові скарбів» головним героєм був позитивний персонаж Джим Гокінс, а пірати – антагоністами, то в наш час сценаристи та режисери фільмів полюбляють романтизу-

вати саме негативних героїв. Вони виходять дуже яскраві й часто є головними. Як не піддатися спокусі захоплюватися негативним персонажем?

– Питання майже риторичне. Справді, люди люблять читати або дивитися фільми про авантюристів, усе це взято з життя. Чим вони нам запам'ятовуються? Перша ознака аванюриста – феноменальна пам'ять. Бо якщо брехати, то треба дуже добре пам'ятати, що ти кому казав, аби не провалитися. По-друге, у нього мозок працює, «як тебе обкрутити». Наприклад, аванюристи минулого століття видавали себе за баронів, за графів, за нащадків короля чи царя, сьогодні подібні постаті балотуються в депутати чи президенти. Це люди неординарні, вони мають інтелект. І деколи ми трішки їм заздримо – не їхнім цінностям, а їхньому характеру, вмінню досягати своїх цілей. Адаже не секрет, що навіть маючи глибші знання і правильні цінності, інші люди далеко не завжди досягають усього, позаяк їх гальмує совість і, можливо, слабкий характер. Проте як би ми не захоплювалися аванюристами, вони залишають негативний слід у житті, бо породжують своїх наступників.

– Буває, негативний персонаж приваблює, але закінчує погано. Можливо, тоді читач розуміє, що це не взірць для наслідування?

– Так, звичайно. В «Аристократі...» я зробив схожим чином. Я з любов'ю ставлюся до головного героя Сідалковського, він не аванюрист у традиційному розумінні, він не Остап Бендер, він не ставить за мету обкрасти банки, збагатитися. Він просто завойовник жіночих сердець, себелюбець, це трагедійна постать. Це продукт пригноблених народів, найчастіше – людина з провінції, яка за будь-яку ціну хоче «вибитися у люди».

– Чому саме з Вапнярки? У цій назві є якийсь підтекст?

– Безперечно. Символ Вапнярки – це символ низин, ями. А людина, яка живе в такій «ямі», мріє вийти з неї. Увійти у вищий світ. Більш цивілізований. У даному випадку – завоювати будь-якою ціною столицю. Талант прагне реалізації на рівні підсвідомості. Це нормально. Я хотів закінчити роман так, аби висновок зробив читач. Не мав бажання опускати головного героя до рівня швейцара, щоб він ним і залишився до кінця днів своїх. Однак соцреалізм вимагав іншого. У радянські часи, коли ми видавали книжку, були обов'язкові внутрішні рецензії. Перед тим, як твір візьме видавництво, автори-

тетні письменники, критики, мистецтвознавці, історики читали цей рукопис і писали позитивну чи негативну рецензію. Вирішували долю твору. Один із моїх рецензентів (не називатиму прізвище) порадив переробити кінцівку роману. Наполягав на тому, щоб персонаж скінчив своє життя, кар'єру погано, хоч я не хотів цього. Але так вимагав час соцреалізму. Я люблю свого героя і не я його влаштував на роботу ресторанним швейцаром. Один із моїх читачів, працівник ЦК КПУ, прочитавши роман, який дуже йому сподобався, запропонував мені за «творчим стилем американського письменника Артура Хейлі» самому влаштуватися у ресторан і попрацювати в готелі «Дніпро», де поселяється чимало іноземців. Стати ресторанним офіціантом і написати продовження роману. «Олеже, я так люблю Вашого графа Сідалковського, що хочу, щоб із швейцарів Ви його хоч підняли до рівня офіціанта чи метрдотеля». Але я не погодився на його люб'язну пропозицію. Та й не був на творчих хлібах. Працював у журналі «Перець». Якби «Аристократ...» писався сьогодні, то я певен, мій герой міг би стати «слугою народу» або навіть президентом європейської держави. Наш народ часто світ сприймає не через аналіз (думання), а через емоції, що йдуть попереду розуму. Нині в українському парламенті часто вживають назви моїх романів. Конкретно, щоб висміяти того чи іншого, називають свого колегу «аристократом із Вапнярки», а вискокчу – «претендентом на папаху». Заголовки моїх романів у Верховній Раді неодноразово звучали як крилаті фрази.

– Письменники, створюючи той чи інший літературний портрет, образ, часто його списують зі свого знайомого. А хто був прототипом Вашого аристократа у реальному житті?

– Деякі з моїх читачів, особливо земляків, підозрювали, що прототип Сідалковського – це Володимир Яворівський. Це неправда. Я збирав характерні риси з кількох своїх знайомих. Моя дружина стверджувала, що частково із себе коханого. Поміж моїх найближчих друзів знайшовся приятель, який мріяв про постійну прописку у Києві. Він заради неї, прописки, і одружився на киянці. Став киянином. Як Сідалковський. Така радянська дійсність. Сьогодні це звучить смішно, непереконливо. Але така тодішня реальність. Мій цинічний приятель своїй уже немолодій киянці запропонував руку і серце. «Нема проблем, – так само цинічно відповіла вона. – Я від тебе

народжую сина чи доньку, а ти взамін отримуєш омріяну прописку». При цьому він попередив, що аліментів платити не буде. Це було так само цинічно з його боку, але чесно. Я був свідком такого весілля, де ми були тільки втрійох. Вони розписалися, вона запросила нас у ресторан в готелі «Дніпро», ми там посиділи. Ця жінка народила сина, її коханий отримав прописку, потім розчарувався Києвом і повернувся у рідну Вінницю. Коли він несподівано помер, мені зателефонувала столична вдова і розповіла про їхнього славного нащадка. Похвалилася й онуками. Мій не літературний Сідалковський пішов у ті світи, так і не дізнавшись, що він на цій землі залишив такий гарний слід – продовжив свій рід. З таких людей я й ліпив свого Сідалковського. Ключем до написання роману була розповідь мого колеги по перу, по сатиричному цеху. Він у роки Другої світової перебував на фронті як кореспондент. Після двох голодних днів в окопах повернувся у тил і зайшов до офіцерської столової. Один із них – відомий сатирик Степан Олійник. Обидва сідають за стіл, солдат прибігає, а гості йому наказують: «Накрій стола», а солдат: «А ваші талончики». «Талончики наші на погонах», – показують на дві великі зірки. Солдат пішов. Підходить майор інтендантської служби і запитує підполковників: «А за чим наказом накріти стіл?». Кореспондент РАТАУ Сідалковський каже: «По наказу Сідалковського». Майор віддає честь, а солдат накрив стіл. Коли Степан Іванович у редакції розповів про цей випадок... Про такого собі напівавантюриста. Я у прізвищі Сідалковського поміняв тільки одну літеру, і вийшов мій Сідалковський. Так народився мій герой і так народився мій сатиричний роман. Якщо вірити критикам – перший в українській літературі в такому жанрі. На жаль, твір не одразу побачив світ – п'ять років пролежав у видавництві, оскільки в. о. директора вважала, що він антирадянський. Врятував твір Павло Загребельний, який, дізнавшись, що є три позитивні рецензії авторитетних і знамих письменників, наказав роман видати.

– Отже, негативні або напівавантюрні герої, про яких ми говоримо, – привабливі та яскраві. А як такими можна зробити позитивних героїв? Щоб вони не поступалися негативним у яскравості?

– Це дуже складне питання. У даному випадку воно не до мене, бо я іронічний письменник, який працює у жанрі сатири і гумору, і, якщо виходити з цього, то, у мене, як сказав Гоголь, «позитивний герой – це сміх». Він – як профілактика, яка лікує, щоб у житті негативні герої стали позитивними. Тому позитивного героя у мене, в принципі, майже не може бути. Свого часу композитор і поет хотіли поставити оперету за моїм романом «Аристократ із Вапнярки». Поет Вадим Бойко написав лібрето. Вадим – син Грицька Бойка, гарного дитячого поета з Донеччини, з яким я дружив і любив його. Композитор Яків Цегляр написав музику до «Аристократа...». Але один із чиновників міністерства

культури (не хочу називати його ім'я) сказав, що у творі нема позитивного героя, а без нього оперета – не оперета. «Ми можемо схвалити Вашу оперету для постановки у театрі за умови створення позитивного героя». Мої слова про те, що Гоголь у цих випадках відповідав чиновникам імперії, що «позитивний герой в моїх творах – це сміх» не переконали українського чиновника від культури.

– Коли Ви вже стали письменником, чи помічали, як Ваше слово впливає на людей, змінює їх на краще?

– Вплив на читача – це як потойбічний світ, ми не знаємо, чи він є, чи його немає. Проте ми віримо, що він є, бо хочемо вірити. Я хотів би вірити, що такі позитивні впливи мали місце в реальному житті, але для цього я повинен з того «потойбічного» світу мати якісь відомості, що «ось Ваша книжка так вплинула на мене, що я став кращим, ніж Ваш «Аристократ із Вапнярки»». Тобто таких відомостей «з того світу» немає. Однак у мене є інша книга, це повість «Між нами кажучи» – посібник, як одружуватися, там усе описано в іронічному плані. На нього я отримав багато відгуків, наприклад: «Дякуючи Вашій книжці ми одружилися. Я знайшов гарну дівчину, майже все я робив за Вашими порадами». Хоча вони були іронічні, іноді трішки з цинічним відтінком. Ми з Вами торкалися теми інтелігентності у письмі моїх творів. Але там є й такі фрази: «Перед тим, як вибрати собі майбутню дружину, слід відвідати з коханою пляж, побачити, так би мовити, товар лицем». Воно нібито і цинічно, але дурниці списуються на гумор. Зазвичай, якщо я скажу якусь дурницю, то кажу: «спішіть на гумор», а якщо скажу щось розумне, то прошу віднести це до інтелекту. Впливи на людей є. Так, щось примусило скульптора Миколу Вакуленку, якого ми на початку згадували, виліпити моїх героїв. Він же за фахом не гончар, а інженер. Гончарство – його хобі, і дякуючи цьому захопленню Микола став заслуженим. Його прийняли у народні майстри. Він став членом цієї Спілки.

В останньому виданні «Аристократа із Вапнярки» (сподіваюся, у цьому році) в кінці є листи читачів до мене. Із Хортиці мені написав Петро: «Дорогий мій брате», хоча в мене немає родичів у Запоріжжі. Його дістав інсульт, і він замовив дружину трону, що стояла вже на горіщі. Він не міг нічого сказати, тільки писати, у нього мову відібрало, і він написав дружині Наталі, аби почитала йому щось смішне. Наталі порадили взяти в лікарню «Аристократа...». Після перших абзаців Петро засміявся, потім заговорив, а коли став на ноги, прийшов додому, поліз на горище і порубав труну. Він прожив після цього ще вісім років. Я дуже хотів його побачити, познайомитися, у мене є і фотографія, зберігся від нього лист. Такий позитивний вплив сміху. Після того випадку у Хортицькій райлікарні, в інсультному відділенні тяжкохворим приписали «сміхотерапію».

Продовження на стор. 10

«ЗОЛОТА ДЗИГА» КРУТНУЛАСЬ УЧЕТВЕРТЕ

Українська кіноакадемія оголосила переможців кінопремії «Золота Дзига». Це відбулося 3 травня, уперше – в режимі онлайн, з ведучими Дариною Трегубовою і Тимуром Мірошніченком.

Найкращим фільмом року кіноакадеміки голосуванням визнали фільм «Мої думки тихі» (режисер Антоніо Лукіч, продюсери Дмитро Суханов, Алла Біла). Кращим було визнано і сценарій цієї стрічки (Антоніо Лукіч, Валерія Кальченко). А ще фільм проголосили «Відкриттям року».

Кращою актрисою року вдріг поспіль визнано Ірму Вітовську-Ванца. Дуже радий, що «Золоту Дзигу» за роль другого плану (ворожки Явдохи) у фільмі «Чорний ворон» отримала Наталя Сумська. Сподіваюся, що ця перемога дозволить кінорежисерам краще побачити можливості видатної актриси.

«Золоту Дзигу» за видатний внесок вручено Аді Роговцевій, легендарній актрисі, авторитет якої вже багато літ є надзвичайно високим. Кілька призів отримав фільм «Додому» Нарімана Алієва – за кращу режисуру і за кращу чоловічу головну роль: у цій номінації Ахтемові Сейтаблаєву не було рівних.

Моїм фаворитом був фільм «Вулкан» Романа Бондарчука; зрештою, він отримав приз за кращу операторську роботу (Вадим Ільков), приз за кращий звук (Борис Петер) та приз за кращу чоловічу роль другого плану (точна оцінка блискучої ролі Віктора Жданова).

У номінації «Найкраща робота художника-постановника» переміг Владлен Одуденко («Захар Беркут»).

Кілька «Золотих Дзиг» отримала «Гуцулка Ксеня» (чудесна, дуже сильна робота режисера Олени Дем'яненко, «Золоті Дзиги» в номінаціях: «Найкраща музика» – Тимур Полянський, Фрік-кабаре Dakh Daughters, «Найкраща пісня» – «Мавка-Русалка», фрік-кабаре Dakh Daughters).

Кращим короткометражним анімаційним фільмом визнано «Кохання» Микити Лиськова.

Цілком очікувано і справедливо переможцем у номінації «Документальний повнометражний фільм» стала картина «Співає Івано-Франківськтеплокомуненерго» режисерки Надії Парфан.

Решта номінацій виглядає так: «Найкращий короткометражний ігровий фільм» – «У нашій синагозі», реж. Іван Орленко; «Най-

Ірма ВІТОВСЬКА-ВАНЦА у фільмі «Мої думки тихі»

Віктор ЖДАНОВ у картині «Вулкан»

кращий монтаж» – Тетяна Ходаківська, Володимир Запругалов («Фокстер і Макс»); «Найкращий грим» – Алла Леонова («Захар Беркут»); «Найкращий дизайн костюмів» – Антоніна Белінська («Захар Беркут»); «Найкращі візуальні ефекти» – Артем Сушильников, Дмитро Овчаренко («Фокстер і Макс»); «Премія глядацьких симпатій» (переможець визначається глядацьким голосуванням) – «Крути 1918» (реж. Олексій Шапарев).

Перемога дуже слабкого фільму «Крути 1918», який до того ж пройшов малопоміченим і в прокаті, виглядає нонсенсом. Ну, постаралася певна група підтримки під час голосування, тільки й усього. Мабуть, треба міняти механізм визначення переможця у цій номінації. І кращого не вигадеш – глядачі голосують ногами, тож кількість проданих квитків і є тут критерієм глядацьких симпатій.

А загалом, до участі у четвертій кінопремії «Золота Дзига» було подано 88 повнометражних та короткометражних стрічок. Серед них 17 повнометражних ігрових, 31 короткометражний ігровий, 20 документальних, 1

повнометражний анімаційний фільм та 19 короткометражних анімаційних фільмів. У короткому списку опинилися 28 фільмів. Кінопремію «Золота Дзига» вручали у 23-х номінаціях.

Усе це говорить про те, що в Україні вже є кіноіндустрія. Після двох десятиліть (1990-ті та «нульові»), коли український кінематограф було піддано примусовій ізоляції і просто скинуто в кювет, він зумів вибратися звідти. І завдяки підтримці держави, і дякуючи талантові та енергії самих кінематографістів. Які, зокрема, й згуртувалися в Українську кіноакадемію (ще років 7–8 тому годі було і мріяти про щось подібне).

І це ж треба – нова ізоляція, знову примусова... Та все ж створено основу, той майданчик, на якому, попри всі складнощі, можна продовжити будівництво нового українського кіно. Так хочеться сподіватися, що за рік «Золота Дзига» крутнеться знову...

Сергій ТРИМБАЧ, кінокритик, кінознавець, кіносценарист, колишній голова Національної спілки кінематографістів України, заслужений діяч мистецтв України

УКРАЇНСЬКА ВІКІПЕДІЯ ВІДВОЙОВУЄ ПОПУЛЯРНІСТЬ У РОСІЙСЬКОЇ

З року в рік зростає популярність Вікіпедії українською мовою – як в Україні, так і у світі. За підсумками квітня 2020 року встановлений черговий рекорд – місячна кількість переглядів сторінок української Вікіпедії досягла 101 млн, з них 89 млн переглядів було з України і 12 млн – з територій інших країн.

Якими ще мовами переглядають Вікіпедію з території України і яка динаміка цих переглядів? Нижче, а також на графіках на початку статті – відповіді на ці питання.

Найпопулярнішою у квітні в Україні була Вікіпедія російською мовою – 139 млн переглядів, українська Вікіпедія – друга, з показником 89 млн переглядів.

Однак якщо проаналізувати, як змінюється в Україні число переглядів Вікіпедії різними мовами, то простежується чітка тенденція – українська Вікіпедія з року в рік відвойовує популярність у російській.

У квітні 2016 р. популярність російської Вікіпедії була в Україні у 2,7 рази вищою за популярність української (115 млн проти 43 млн). Рік тому, у квітні 2019 р., російська Вікіпедія випереджала українську за популярністю у 2

рази (109 млн проти 55 млн).

З квітня 2019 р. до квітня 2020 р. популярність української Вікіпедії в Україні виросла на 34 млн (з 55 млн у 2019 р. до 89 млн у 2020 р.), тобто на 62%.

Популярність російської Вікіпедії в Україні за цей час також виросла, однак лише на 30 млн (із 109 млн у 2019 р. до 139 млн у 2020 р.), тобто лише на 28%.

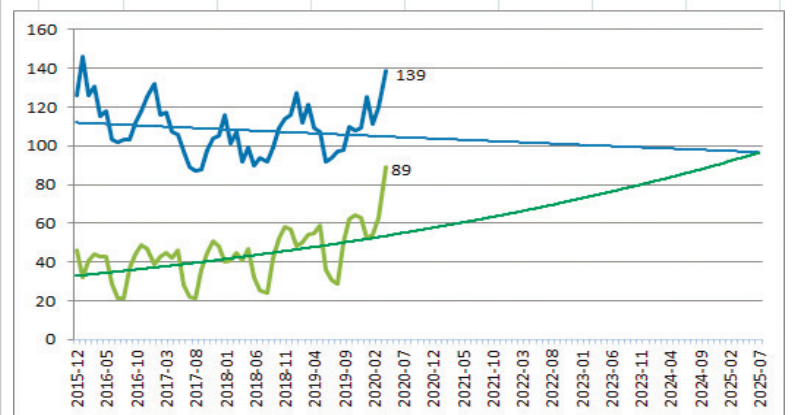
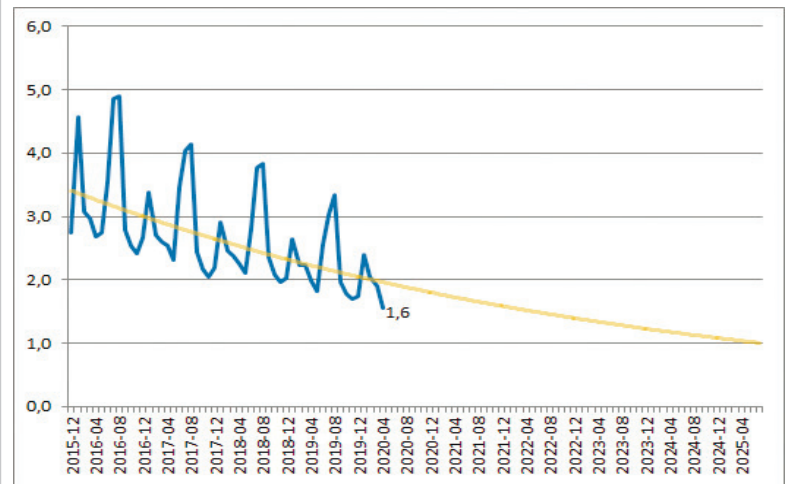
Таким чином, у квітні 2020 року російська Вікіпедія в Україні лише на 60% популярніша за українську (139 млн проти 89 млн).

Частка російської Вікіпедії в Україні за чотири роки впала з 61% до 53%, тобто падала в середньому на 2% щорічно. Частка української виросла з 23% до 34%, тобто щороку зростала в середньому на 2,7%.

Ці дані вселяють оптимізм і спонукають до подальшої роботи над наповненням української Вікіпедії. Влада на всіх рівнях теж може робити висновки – продовження державної політики підтримки української мови має дуже добрі перспективи.

Застосування методу екстраполяції дозволяє спрогнозувати досягнення паритету в другій половині 2025 року.

Юрій ПЕРОГАНІЧ, генеральний директор Асоціації підприємств інформаційних технологій України, співзасновник ГО «Вікімедіа Україна»

Верхній графік показує в скільки разів російська Вікіпедія популярніша в Україні за українську. Часовий проміжок з грудня 2015 по квітень 2020. На нижньому графіку верхня лінія – відвідуваність в Україні російської Вікіпедії (млн. переглядів сторінок за місяць), нижня лінія – відвідуваність в Україні української Вікіпедії.

Як показують графіки, постійно, незалежно від пори року, навчання у школах і вишах, статті української Вікіпедії переглядають з України 20-25 млн разів на місяць. Тоді як російської – 85-95 млн.

ВОЛОДИМИР СИВОХІП: «ЖИВУ ЕМОЦІЮ ПЕРЕСЛАТИ ІНТЕРНЕТОМ НЕ МОЖНА»

Закінчення, поч. на стор. 1

– У цій ситуації ми можемо дивитися лише на досвід європейських країн, де все розгортається буквально на кілька тижнів швидше. Там уже починають потроху знімати обмеження. Але про такі речі, як публічні заходи – спорт, культура, концерти, – навіть вони поки що не говорять. Такі обережні країни, як Німеччина, можливо, спробують відновити повноцінний концертний сезон із жовтня.

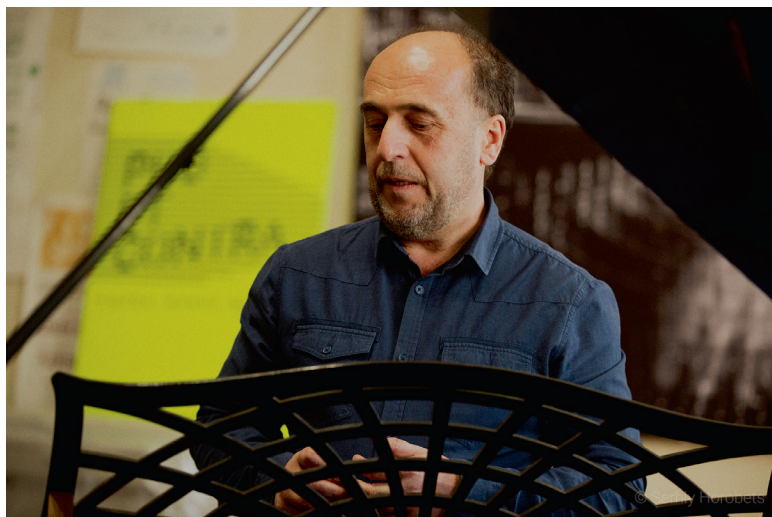
Також треба розуміти, що таке повноцінний концертний сезон – під час нього чи не щодня відбуваються концерти з публікою. Одразу виникає питання її розміщення: наприклад, через один ряд, на певній відстані один від одного. І тут знову невідомість, адже такого досвіду в нас нема. Таких невідомостей є чимало, тому розуміємо, що у режимі реального часу кожен день ми повинні це все аналізувати, і тим самим вже робити проєкції на майбутнє.

Нині ми думаємо не про повноцінні концерти, а швидше про те, коли вже можна буде проводити повноцінні репетиції. Щоби на сцені сидів оркестр хоча б із 50–60-ти осіб. Це вже би відкрило величезні можливості. По-перше, можна було б починати працювати над репертуаром. По-друге, можна буде приділити більше уваги виконанню української музики, адже ми її виконували і популяризували не так, як мали б. Зараз трапилася чудова нагода задуматися над цим. І коли нарешті матимемо змогу вийти на сцену, то в першу чергу будемо грати, записувати українську музику і продукувати її.

А далі потроху шукати наших глядачів. Деяких я бачу на вулиці, ми впізнаємо один одного, і вони мене запитують: «Ну коли вже можна буде прийти у філармонію?». Тобто всі насправді думають про майбутнє, тому що теперішнє вже всім приїдається, і це правда!

– Ви вже розповіли про те, що філармонія розпочала цикл онлайн-концертів, які відбуваються у Спільці композиторів. Також періодично публікуються архівні аудіо- і відеозаписи, транслюються цікаві події, записані у попередні роки. Які події у філармонії плануються в найближчий час?

– Ми зараз активно збираємо пропозиції та сортуємо їх, тому що підхід має бути різний. Також прагнемо охопити якомога більше артистів філармонії, якомога більше пластів музики, які можна передати у такий спосіб. Іноді виникають абсолютно несподівані ідеї, приміром,

Володимир СИВОХІП під час першого онлайн-концерту VIOLA_PIANO

присвятити той чи інший ефір конкретній темі. Ось, наприклад, 7 квітня, на Благовіщення, ми сказали: «Еврика! У нас в архіві є однойменний твір Юрія Ланюка!», а потім був Страсний тиждень, під час якого ми транслювали Високу месу Баха.

Тому деякі наші наступні події підхоплюватимуть теми, які ми не можемо оминути. Наприклад, 10 травня, у неділю, буде чудове свято – День Матері! Водночас розуміємо, що жод-

вимо один із кращих сучасних музичних творів, присвячених Тарасові Шевченку, записаний у нашому виконанні.

Разом із тим розуміємо, що треба планувати й наступні місяці – червень, липень, оскільки звикли, що влітку ніколи не робимо паузу, не йдемо у відпустку. Традиційно в нас є ще два літні фестивалі, «Музика у старому Львові» та «Pizzicato e cantabile», які цього року швидше за все відбудуться в іншому форматі.

Учасники першого онлайн-концерту Аліна ШЕВЧЕНКО і Андрій САВИЧ

них заходів ніхто в цей день не планує. Але жодна епідемія не може скасувати слово «мама», що є надзвичайно важливим для кожного.

І уявіть собі, для всіх матерів в одному онлайн-концерті співатимуть такі зірки, як Софія Соловій, Юрій Гадзецький, Оксана Муха, Наталія Кухар! Мені здається, що це буде чудова подія, оскільки такий концерт у живому виконанні, з публікою, неодмінно був би аншлаговим. У нових умовах, на мою думку, ця святкова подія теж буде не менш успішною! Сподіваюся, в живому ефірі його бачитимуть тисячі глядачів.

Так, крок за кроком, віднаходимо ще й інші важливі дати. Зокрема, маю на увазі дату перепоховання Тараса Шевченка, а насправді – справжню дату його поховання в Каневі, адже вона відбулася так, як він заповів: «І Дніпро, і кручі...». Ми предста-

який традиційно проводився вже 38 років поспіль, ми хотіли присвятити виключно Бетховену. Розуміючи зараз, що він не може відбутися так, як ми його запланували, на нашому сайті ми все-таки залишили всю програму, аби люди бачили, яким він міг би бути: скільки подій було заплановано, скільки мало приїхати виконавців, скільки творів Бетховена мало прозвучати.

Проте Бетховен у філармонії не мав цим закінчуватись: цим фестивалем він мав би лише розпочатися! Ми планували і у червні, і у липні, практично щомісяця, ще й інші проєкти, присвячені творчості композитора. Вони поки що не скасовані.

Тепер я розумію, що швидше за все до осені жоден великий проєкт до 250-річчя Бетховена не відбудеться. Очевидно, будуть проводитися онлайн-події, можливо, першими зможемо організувати камерні концерти, наприклад, виконати фортепіанні сонати Бетховена для обмеженого числа слухачів. Але такі композиції, як ораторія «Христос на Оливковій горі», Урочиста меса чи Дев'ята симфонія, де виконавців має бути більше сотні, поки що є неможливими! Це не буде скоро.

Плануємо перенести окремі події, що мали відбутися у травні, на грудень, але візит деяких виконавців, які мали приїхати до Львова на фестиваль «Віртуози», ми переносимо аж на наступний травень. І я пропоную, щоби вони виконували того ж Бетховена. Таким чином, частково скасовуючи «Віртуози-2020», ми розтягнемо 250-річчя композитора через різні проєкти аж до «Віртуозів-2021».

Сподіваюся, що до тих пір все вже буде нормально. А в умовах, що склалися зараз, ми вирішили провести «Віртуози» в іншому форматі. Також прекрасно розуміємо, що на той час до нас ще ніхто не зможе приїхати, і ми не зможемо запросити публіку в концертний зал. Тому 31 травня, у день умовного завершення фестивалю, готуємося до того, щоб із Концертного залу Людкевича прозвучав живий концерт – 4–5-годинний марафон, присвячений творчості Бетховена. Він транслюватиметься наживо на вулицю Чайковського та в інтернет. У ньому візьмуть участь ті, хто мали заплановані виступи на «Віртуозах-2020», а також ті, хто в силу різних обставин зараз перебуває недалеко і має змогу приїхати до Львова: хтось не встиг виїхати, а хтось останніми рейсами повернувся додому.

Власне, хочу звернутися в цьому інтерв'ю до читачів. Якщо се-

ред них є виконавці, які б змогли 31 травня виступити на сцені в рамках марафону і виконати твори Бетховена, буду радий, якщо вони зголосяться!

– Шалений темп нашого життя у березні раптово обірвався. Ми вже обговорили, як це вплинуло на філармонію та сферу культури в цілому. А як карантин вплинув на Вас особисто?

– Я бачив відповіді інших діячів на такі питання, і одна виявилася спільною у багатьох – вона актуальна і для мене: з'явилося більше часу для дітей. Це дуже позитивно для нашого спілкування і для морально-психологічного здоров'я. Раніше мій графік був надзвичайно насиченим, тому таких можливостей було вкрай мало.

Однак у силу моєї керівної посади я все одно щодня є у філармонії. Чесно кажучи, роботи менше не стало. Уявіть, скільки часу (листів, розмов) знадобилося для залагодження різних питань після скасування 20-ти подій фестивалю «Віртуози», в яких мали взяти участь понад 50 музикантів. Це спричинило ланцюгову реакцію, адже з багатьма ми планували проєкти у майбутньому. Також потрібно було повністю переформатовувати програму всіх наступних місяців. Ця робота невидима, тому що видимою роботою є афіша, запрошення на концерт і сама подія – проте для того, щоб вона відбулася, потрібно зробити чимало такого, що залишається поза полем зору слухачів.

Намагаємося у цей період дещо у філармонії відремонтувати, дещо прибрати. Зараз з'явилося більше часу на оновлення приміщення. Тобто роботи у всіх вистачає!

Оскільки я ще займаюся педагогічною діяльністю, до згаданого вище додаються студенти, з якими я працюю дистанційно. Певною мірою карантин спонукав до ще тіснішого спілкування з учнями, адже чимало хто з них, опинившись у таких незвичних умовах, просто розгубився. Незабаром розпочнеться літня іспитова сесія, до якої їх потрібно підготувати. Це теж покладає певні обов'язки у нових реаліях.

Звичайно, потрібно шукати нові твори, нові партитури, і все одно думати про майбутнє: що будемо виконувати, а що варто обов'язково записати. Я цим усім зараз залюбки займаюся, тому можу сказати, що вільного часу в мене практично немає!

Розмовляла Наталя МЕНДЮК
Фото Сергія ГОРОБЦЯ та Андрія БОМЧИКА

ДОРОГАМИ БАТЬКА

До 130-річчя з дня народження Кирила Осьмака

Кирило Осьмак

Часом людина йде невідомими їй стежками і дорогами, які здаються їй такими знайомими та рідними. А іноді й знаковими. Такі відчуття останні двадцять років має Наталія Осьмак – донька Кирила Осьмака.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Якщо зазирнути у Вікіпедію, то у ній прочитаємо, що Кирило Осьмак – агроном, під час Першої світової війни служив на Південно-Західному фронті, на Тернопіллі, у складі Всеросійського земського союзу, учасник зборів українських партій в клубі «Родина», на яких у березні 1917 року було створено Українську Центральну Раду. Дітя сільськогосподарської кооперації, співробітник Інституту української наукової мови, президент Української Головної Визвольної Ради (1944).

Слово – Наталії Осьмак...

– Пані Наталіє, у нинішній будівлі Київського міського будинку вчителя понад сто років тому розташовувалася Центральна Рада. Як відчуття викликає у Вас ця будівля і ця місцина?

– Відчуття, власне, викликає у мене не так Будинок вчителя, як місцевість біля «Золотих воріт», а саме – будівля, де нині у напівпідвальному приміщенні розмістився ресторан «Дрова». Починаючи з 1908 року тут діяв Український клуб, ініціатором створення якого був Микола Лисенко. 3–7 березня 1917 року в клубі відбулися збори українських партій та організацій, скликані з ініціативи Товариства Українських Поступовців (ТУП) у зв'язку з революційними подіями в Петрограді. Саме на них народилася ідея створення Української Центральної Ради як головного представницького центру українського руху. В останній день зборів головою УЦР обрали Михайла Грушевського.

Ще теплі почуття викликає «жовтий корпус» університету імені Тараса Шевченка. У цьому будинку містився Інститут української наукової мови (ІУНМ). Його основним завданням були дослідження у галузі термінології та укладання спеціалізованих термінологічних словників. Державне видавництво України підписало з ІУНМ угоду на укладання 34 термінологічних словників. Ось там 1925 року почав працювати Кирило Осьмак як редактор словника сільськогосподарської термінології. Але у 1929 році була сфабрикована справа Спілки Визволення України (СВУ). На процесі СВУ, що проходив у Харкові з 9 березня до 19 квітня 1930 р., шестеро з 45 підсудних були редакторами – колегами Осьмака, які створювали українські термінологічні словники з різних галузей науки.

Кирило Осьмак не сидів на лаві підсудних у Харкові. У нього була інша доля...

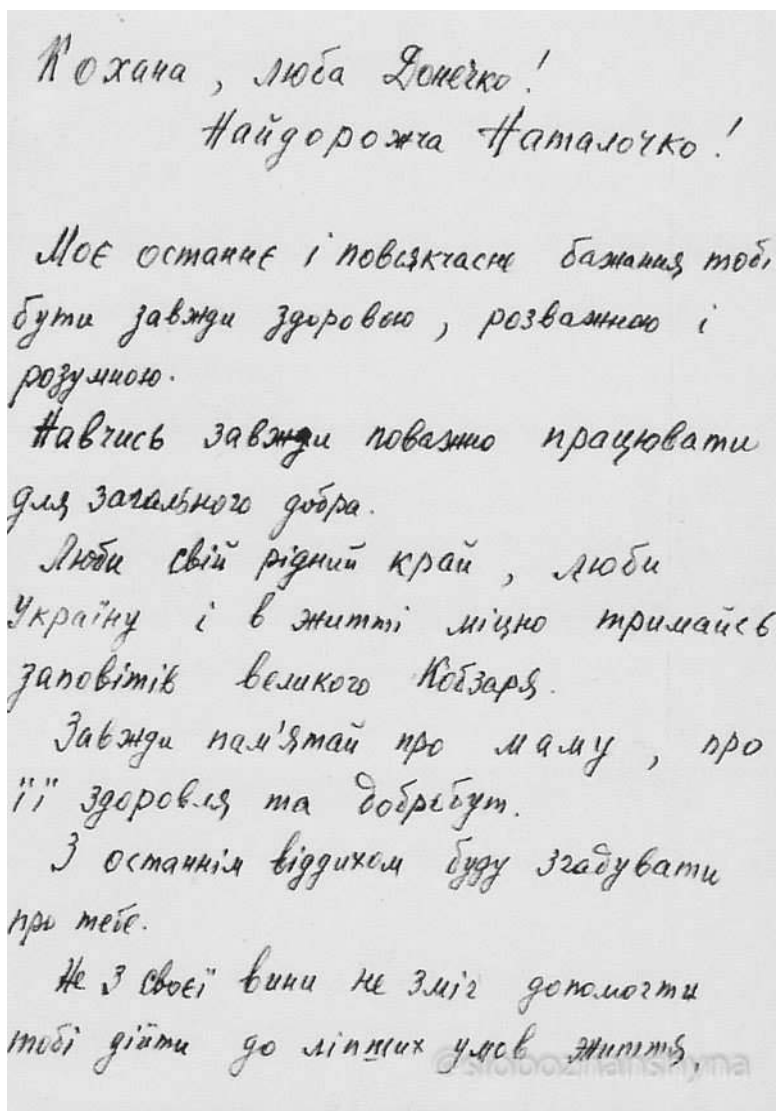
– Ось про долю Кирила Осьмака і поговоримо... Тож оглянемося на сто років назад: Гетьманат, Директорія. Уже тоді діяльність Осьмака вирізнялася з-поміж інших, за що посилились арешти...

– Справді, вирізнялась. Він не міг стояти осторонь історичних подій, що вирували в Україні. Кирило Осьмак був серед тих, хто 17 березня 1917 року створив у Києві всеукраїнську громадську організацію, яку назвали Центральною Радою і яка невдовзі перетворилася у тимчасовий парламент України.

Від 1917 року Кирило Осьмак працював у Генеральному секретаріаті земельних справ. Та невдовзі за участь у триденному антигетьманському страйку, ініційованому УПСР проти обраного великими землевласниками (переважно не українцями) Павла Скоропадського. За це був звільнений з роботи.

У справі СВУ його заарештували 2 березня 1930 р. в Курську. Коротке слідство у Москві й вирок – 3 роки концтабору в Комі АРСР.

До Курська він був висланий за постановою Колегії ОГПУ від 28 вересня 1928 року як «соціально небезпечний елемент» у сфабрикованій справі «Агентурное дело "Трест"». Кирило Осьмака заарештували 5 березня 1928 року як члена Бурякового союзу. Майже одночасно в Києві й Харкові заарештували ще 15 осіб. Це були агрономи, кооператори. Усіх їх вписали до «Контрреволюційної організації правих українських націоналістів у Буряковій кооперації, що вела роботу зі створення Української селянської партії,

Заповіт Кирила Осьмака доньці Наталії (12 серпня 1957 р.)

яка в майбутньому виступила би проти радянської влади».

Обравши собі для проживання Курськ, Кирило Осьмак продовжував працювати над словниками сільськогосподарської та лісової термінології як позаштатний працівник Всеукраїнської академії наук (ВУАН).

Після закінчення терміну ув'язнення Кирило Осьмак ще протягом року працював у Сиктивкарі, в кінці 1934-го виїхав у Московську область, а 1937 року – в Рязанську, Горловський район. Як написав мені Батько в листопаді 1958-го: «Року 1937 я перебрався на працю агронома у великий колхоз (4.000 га) в с. Катіно Горловського р. Рязанської обл. З осені 1937 р. почалися жакливі події скрізь, не лише в Горловському районі, не лише в Рязанській області. 29 січня 1938 р. я опинився за ґратами». Пізніше цей час і ці події назвали «Великим терором».

1994 року я з чоловіком Степаном Тимофійовичем Громадським була в Рязані, і в Управлінні Рязанського ФСБ познайомилася зі слідчою справою Кирила Осьмака – прочитала доноси місцевих селян. Впало в око слово «вредительство». Це стосувалося і кількості центнерів зерна при посівах, і «вредительської норми вироботки на лошадей». Були ще доноси, нібито Кирило Осьмак сказав привселюдно,

що «хочет поехать в Москву, в Кремль, и убить Сталина». Усю цю брехню Кирило Осьмак спростовував, і коли 1939 року, як він написав, «почалося оздоровлення атмосфери», то його, як такого, що не визнав жодного звинувачення, звільнили у лютому 1940 року.

В одному з протоколів допиту Кирило Осьмак сказав, в чому ж його звинувачували у процесі СВУ: «Занимався контрреволюционной деятельностью: употреблял украинские слова (в украинских терминологических словарях! – Н. О.) не похожие на русские». Три роки російського концтабору!

Правозахисне товариство «Московский Меморіал» до 70-річчя «Великого Терору» здійснило хронологічне дослідження: «Большой террор»: 1937–1938. Краткая хроника». Тут послідовно подані постанови Політбюро ЦК ВКП(б), СНК СССР, циркуляри, директиви і накази НКВД СССР та ін. починаючи з 9 березня 1936 року. Зокрема, 3 серпня 1937 р. – «Директива ЦК ВКП(б) об организации в каждой области 2–3 открытых судебных процессов над врагами народа – вредителями сельского хозяйства», 8 жовтня 1937 року – «Приказ Прокурора СССР Вышинского, ужесточающий наказание за "разговоры": квалифицировать выступле-

ния, а также высказывания террористических намерений в отношении вождя партии и Советского правительства, как пособничество террору». Ось звідки в доносах «вредительство» та інші звинувачення. Їх писали під диктовку слідчих.

– Кирило Осьмак був президентом УГВР. Що криється за цією аббревіатурою?

– Криється?.. Доля мого Батька і його однодумців. Я тривалий час досліджувала Українську Головну Визвольну Раду в архівах. І дійшла такого висновку: УГВР – це був підпільний парламент. Була державна структура. Ми багато чуємо про УПА, а про УГВР – ні.

Зі слідчої справи Батька я дізналася, що 10 червня 1944 року у Львові відбулося засідання Ініціативного комітету УГВР, на якому була остаточно затверджена назва «Українська Головна Визвольна Рада». Були підготовлені державотворчі проекти: «Устрій», «Платформа», «Універсал», який ще іменувався «Зверненням до українського народу». У липні відбувся Великий збір УГВР, на якому обрали Президію та Генеральний секретаріат, і тут-таки Кирило Осьмака (псевдонім – Марко Горянський) обрали головою Президії та президентом УГРВ.

Після цього збору Кирило Осьмак переночував у Нагуевичах, у хаті Анни Хруник – сестри сотенного УПА «Нечая» – Михайла Фридера. Повз цю хату я проходила в дитинстві кілька разів, коли разом з іншими учнями йшла зі школи з Підбужа до музею Івана Франка в Нагуевичах. Але тоді й увияти не могла, що колись у цій хаті приймали мого батька. За два тижні ми переїхали з м. Сколе до села Недільня Старосамбірського району. Там був Головний штаб УПА і стояли три сотні УПА. 25 липня 1944 року відбулося перше засідання Президії УГВР, на якому було створено Закордонне представництво УГВР (ЗП УГВР) під керівництвом секретаря закордонних справ М. Лебеда, яке вивідить за кордон представляти інтереси України. Була сформована також делегація від Проводу ОУН. Її очолювала Дарія Ребет, щоб формувати певні структури за кордоном з людей, які виходили на волю з ув'язнення. Кирило Осьмак, Роман Шухевич і решта членів УГВР залишалися в Україні.

– Коли Ви дізналися, ким був Ваш батько?

– З книжки... Це був 1992 рік. Яюсь у червні я йшла з роботи через Майдан Незалежності, там іще були фонтани і гранітні парапети, на яких продавали українські книжки. Мою увагу

привернула невеликого формату книжка в зеленій обкладинці з назвою «Українська Головна Визвольна Рада». Я взяла її в руки, розгорнула і читаю: «Присвячуємо цей том Літопису УПА про діяльність УГВР в 1944–1945 роках, тим членам УГВР, які загинули в цьому періоді часу: президентів УГВР Кирилові Осьмакові...». Мене охопило таке хвилювання, що я мало не знепритомніла!

Ось так я дізналася про те, ким був мій батько. Вміщена коротка його біографія. Не все там відповідало дійсності, бо ж не випадало про себе багато розповідати, але є сторінки життя Батька, про які я не знала. Особливо вразило те, що він був членом Української Центральної Ради. У школі ми зовсім нічого не вчили про УЦР. Єдина згадка – у п'єсі Олександра Корнійчука «Загибель ескадри», і там УЦР виставлена у негативному світлі. Відтоді я почала стежити за заходами, пов'язаними з УПА. На одному з вечорів у Будинку письменників я підійшла до Василя Кука, який у той час працював в Інституті археографії, і запитала, чи зможе він мені допомогти віднайти документи про Батька, які б підтверджували його участь в УЦР. «А як зветься ваш батько?» – питає Василь Кук. «Осьмак», – кажу. «Кирило!? То це ж президент УГВР!» – каже Василь Кук і дивиться на мене здивованими очима... Скільки років ніхто не цікавився Кирилом Осьмаком. А тут з'являється сама донька! «А скільки вам років, – спершу недовірливо питає Кук. – Чи є у вас якісь документи?». Кажу: «Тільки Батькові листи». – «А Ви могли б мені їх показати?». – «Може», – відповідаю я.

У мене і справді були Батькові листи, написані моїй Мамі, мені, прибраній доньці Валі та молодшій сестрі Галині – загалом близько двохсот листів.

– До речі, один із листів Ви виклали на сторінці у Фейсбуку. Особисто мене він дуже зворушив. Це як лист-заповіт...

– Це справді лист-заповіт, який Батько написав після тяжкого нападу хвороби, розуміючи, що життя може від нього відійти раптово.

Кохана, любя Донечко! Найдорожча Наталочко!

Мое останнє і повсякчасне бажання тобі: бути завжди здоровою, розважною і розумною.

Навчись завжди поважно працювати для загального добра.

Люби свій рідний край, люби Україну і в житті міцно тримайся заповітів великого Кобзаря.

Завжди пам'ятай про маму, про її здоров'я та добробут.

З останнім віддыхом буду згадувати про тебе.

Не з своєї вини не зміг допомогти тобі дійти до ліпших умов життя, коли б ти змогла провадити широку працю.

Наталія ОСЬМАК

Бажаю тобі просторого й широкого життєвого шляху.

Цілую щирим батьківським цілунком.

Твій увесь Татусь
12.VIII.57

– А Ваша матуся щось говорила про батька? Як Вам узагалі жилося?

– Мама була дуже стриманою. Коли я була малою, то про батька сказала, що він пропав безвісти. Тоді це не було рідкістю. Я росла на Дрогобиччині. Це етнографічна Бойківщина. Тоді багато дітей не мали батька: когось посадили, хтось загинув. Час був такий... Мама боялася, щоб нас не вислали в Сибір.

А жилося нам важко. Доводилося заготовляти з мамою брусок дрова: різати пилою, рубати. А брук – то дуже тверде дерево. Мама була кравчиною, шила сукні, блузки.

У березні 1954 року нам прийшов лист з Владимирської тюрми. Це вже було після смерті Сталіна. Я пам'ятаю, як у двір заходить листоноша і подає мені конверт, на якому написано: «Поштова скринька, місто Володимир, Осьмак Кирило Іванович». Я ще подумала: «Я теж Осьмак, а хто такий Кирило?». Бо в метриці я була Богданівна. Коли я дала цей лист Мамі, вона сказала: «Це Батько!». – «А чому Кирило?» – «Бо так його звать». Цей лист був зовсім коротенький. Він уточнював, чи це ми. Тоді відписали Батькові і мамі, і я.

– Про що написали Батькові в листі?

– Написала в листі до Батька, що була на Чернечій горі. Тоді навчалась у 5-му класі. Батько мені написав: «Кохана Донечко моя! Мене тішить, що ти побувала на могилі Т. Шевченка, бачила Чер-

нечу гору і дивилася з неї на лівий берег Дніпра. Вперше я відвідала могилу Шевченка р. 1911. То була спеціальна подорож за дуже цікавих, впродовж чарівних обставин і вражіння та переживання з тої подорожі збереглися на все моє життя». Я довго шукала хоч якісь відомості про цю подорож.

– Чи вдалося відшукати?

– Цікавість привела мене в бібліотеку В. І. Вернадського. В «Інституті рукописів» віднашла газету «Рада», в якій було надруковано інформацію про те, що «Український клуб урядом подорож до могили Тараса Шевченка». 1911 рік – 50-річчя з дня смерті Шевченка. А нещодавно я натрапила на статтю Михайла Єремєєва «Полковник Євген Коновалець на тлі Української визвольної боротьби» з описом окремих моментів подорожі, в якій брав участь і студент Московського сільськогосподарського інституту Кирило Осьмак:

«Буйна українська весна вкрила бульвари та майдани тисячолітнього Києва свіжою ніжною зеленню. Численні кияни дивилися на Дніпро з височини Купецького зібрання, з зацікавленням приглядалися найбільшому дніпровському пароплаву «Олександр II». Сотки людей прибували до нього на траввах, на візниках чи просто приходили пішки й поспішали на пароплав, який жадливим ревом своїх могутніх сирен нагадував запізним, що він скоро відпливе. На пароплав вже зібралося якихось 800 люда. Де-не-де виступали з наговпу знайомі постаті київських українців, оточені ватагами молоді, переважно студентів. Ось коло середньої щогли Микола Лисенко, вже зовсім сивий, випростав свою постать і уваж-

но слухає видючого кобзаря Кучеренка. Натовп весело гомонів, але його голоси були раптом покриті могутнім ревом дніпровської сирени, колеса заплескали по воді, і пароплав відійшов від берега, відкриваючи все ширше захопленим глядачам безпорівнянню панораму старого Києва. Не буду описувати той незабутній момент, коли пароплав привітав Могилу традиційним трістим ревом сирени і коли всі мимоволі зняли шапки та брилі, і схилили голови, побачивши на обрії над кручею, поміж широкополюх дніпровських ланів, високий білий хрест».

– Знаю, що Ви збирали інформацію про свого батька і в Росії, зокрема у Владимирі. Що вдалося відшукати?

– У липні 1994 року, після святкування 50-річчя створення УГВР, я пішла в СБУ з проханням дати мені можливість ознайомитися зі слідчими справами свого Батька. Тоді ж у вересні 1994 року ми з чоловіком поїхали до Москви, Владимира, Рязані. У Державному архіві Москви, у фондах Московського сільськогосподарського інституту відшукала його студентську особову справу і мені зробили фотокопії. Небагато, бо великих коштів не було.

В Архіві Управління ФСБ Владимирської області одержала «Архивное личное дело заключенного». Довго дивилася на справу свого батька, не наважуючись відкрити. Не знала, що я там побачу...

Та найперше, що я хотіла зробити у Владимирі – віднайти Батькову могилу. Я знала номер могили – 5753, – з листа Батькового співкамерника Шалви Берішвілі, те, що вона «близько тюремної стіни, біля її середньої сторожової вежі». Була фотографія могили, зроблена вправною рукою – на фото були бокові орієнтири. Ми з чоловіком шукали довго. І вже втратили надію її знайти. Перед самим від'їздом з Владимира, надвечір, знову поїхали на кладовище. Пішла вже знайома стежка – і раптом виходжу на те місце, звідки була зроблена фотографія Батькової могили, тільки замість горбочка з дерев'яним хрестом – півтораметрова купа сміття. Пізнала це місце завдяки боковим орієнтирам на фото. Про те, що я віднашла Батькову могилу, розповіла Василеві Куку, головному командирі УПА. Він сказав, що прах Кирила Осьмака треба перевезти до України. Це ми здійснили через 10 років, у розпал Помаранчевої революції, у грудні 2004-го. Перепоховали прах Кирила Осьмака на Байковому кладовищі. Зараз на могилі стоїть величний пам'ятник – гранітний козацький хрест. Скульптор – лауреат премії Тараса Шевченка Микола Малишко.

І Рязань. Працівник Управління ФСБ Рязанської області був надзвичайно здивований, коли я

сказала, що мене цікавить слідча справа за 1938 рік. Утім, на другий день він зустрів нас привітно, сказавши: «Я знайшов справу вашого батька і здивувався її обсягу. Зазвичай всі справи тоненькі: арешт – вирок – розстріл. А тут – 370(!) аркушів. Почитавши справу, зрозумів, що ваш батько сам себе врятував від смерті, бо не визнав жодних звинувачень».

– Як звучало останнє обвинувачення Кирилові Осьмаку? Який вирок?

– В одному з перших листів Батько написав так: «Меня не страшат эти полтора десятилетия, которые предоставлены мне в перспективе». Частина фрази була замащена цензурою, але її вдалося відчитати. На цей час Батько вже 10 років був у тюрмі, отже, зрозуміло, що вирок – 25 років. Але чому родина не мала права це знати? За що такий вирок? Мама сказала, що він працював у Києві під час німецької окупації. Цієї відповіді мені було досить.

Правду я дізналася через 40 років, коли вже ні Батька, ні Мамі не було на світі.

12 вересня 1944 року в селі Дорожів Дублянського району Дрогобицької області була проведена облава – «чекістско-войсковая операция». Разом з десятками інших мешканців Дорожева енкаведисти-облаві схопили й немолодого високого чоловіка, який порався біля хати, що стояла на пагорбі Вільник. У протоколі затримання було зазначено «заключити в тюрму на 48 годин». 48-годинне затримання перетворилося на 25-річне ув'язнення у Владимирській тюрмі – і, як виявилось, назавжди.

– Пані Наталіє, як держава пошанувала Кирила Осьмака?

– 31 жовтня 2018 року Президент України Петро Порошенко нагородив (посмертно) Осьмака Кирила Івановича – засновника і члена Української Центральної Ради (1917–1918), президента Української Головної Визвольної Ради (1944) орденом Свободи. Я дуже горда з того.

У постанові Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2020 році» є таке: урочисто відзначити на державному рівні 9 травня 2020 року – 130 років з дня народження Кирила Осьмака (1890–1960), державного і політичного діяча, члена Української Центральної Ради, президента Української Головної Визвольної Ради.

– Ви понад 20 років крокуєте тими дорогами, якими проходив Ваш батько – Кирило Осьмак. Ваші відчуття?

– В одному з листів до своєї сестри Батько написав: «Надіюся, що вона (Наталка) понесе в життя ідеали свого батька».

Я намагаюся це робити.

СЛОВА, ЯКІ ВІДМИКАЮТЬ МІСТО

ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Цьогоріч на мінському Стрельцовському фестивалі мене вельми вразили читання Школи молодого письменника. Повна зала музею Максима Богдановича, живі класики, ладні стоячи спостерігати за виступами, і самі молоді автори, котрі не лише озвучують оригінальні тексти, а й навдивовижу привітно представляють одне одного... «Сподіваюся, ми не позбудемося вміння творити своє й радіти за інших», – пізніше зауважила у приватній бесіді Христина Бандуріна.

В'ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ

З її поезіями, а також віршами кількох інших слухачів Школи, що з 2012 року діє при Спілці білоруських письменників, мені й хотілося б ознайомити українських читачів. Вірю, що особлива музикальність, зокрема вигадлива ритміка та приховані рими, яскравість урбанізму, дар самоіронії змусять кожного бодай трохи порадіти за таких авторів.

АРТУР КОМАРОВСЬКИЙ

Народився 1991 року на Гродненщині. Закінчив філологічний факультет Гродненського державного університету імені Янки Купали (магістратура з літературознавства). Автор низки публікацій у білоруській і зарубіжній періодиці та поетичної збірки «Вода починає жити» (2020).

КЛЮЧ

літо йде і веде за собою риб,
незвідану звірину.
скажеш – відлуння летить,
наче ластівка при воді.
губишся там,
де знайомий кожний квадрат
землі.
ну, й
компас у тебе плутає різні міста
спозадавна. стій,
подякуй садку за осанну життю
і ще за плекання бджіл.
бо якось і ти переродишся
деревом:
не докориш корі,

щось шепотітимеш вітру здичавілій аличі.
гладитимеш по спині
вертких синиць,
поважних корів,
ту звірину, що звідкись іде
і кладеться до ніг.
он мандаринова куля
в морській аличевій безодні за-
висне.
я не зміг,
їй-бо, відшукати іще те слово,
яке відмикає місто.

СУМУВАТИ

знаєш що таке сумувати?
це – синім китом
на берег.
це – витиснути
відро вишневих кісточок.
це – не розрізняти зірок і су-
зір'їв,
у всьому вбачаючи Вожа з вед-
медями.
це – не вміти цілуватися,
чомусь із постфіксом -ся.
сумувати – це час, помножений
на шлях без тебе.
марна спроба зрозуміти,
звідки така страшенна прірва
між рабським «тужу» і вільним
«сумую».
це усвідомлення та смирення:
я – крихітний зонд,
який препарує Всесвіт
суто для вивчення імітації жит-
тя
чи його оригіналу.
я ніколи не повернуся на 3(з)
емлю –
з великої чи малої.
згорю, розчинюся в зоряному
пилі –
порох до пороху.
повернуся до початку.
і, можливо, на невидимому вер-
хів'ї гори,
де сплетуться у снігах
червоні тіла
маків та мальв,
колись лунатимуть
наші прості імена.

ДЯКУЮ, АРТУРЕ

чи колись я зрозумію це місто?
місто дріб'язкових речей,
сліпих вулиць,
безсонних ночей.
місто опалого листя,
втрачених імен –
якось і моє
згорнуть до купи,
вивезуть
і спалять.
місто вічного студентства,
гарячого літа,
що починається навесні
й завершується восени.
місто штучної чистоти,
непромовлених слів,
недосмалених цигарок,
незачинених вікон,
протягів.
місто, яке я протну якось на-
скрізь ходую:
з півночі на південь.
а воно якось наскрізь

мене протне,
усіма своїми
гострими дахами й кутами.
місто прокволистих світлофо-
рів,
безсоромного птаства,
безпритульного світла.
місто, де всякий і всяка
дошового вечора лишається на
самоті:
п'є холодне вино,
їсть холодну вечерю,
не роздзягаючись,
пірнає до холодного ліжка.
місто, що бачить у люстерку
ідеальне тіло.
воно, мов невзаємне кохання,
мусить шукати в собі недоліки,
приховувати шрами,
надівати маски,
відмовлятися дорослішати.
місто, якому я присвячую
всі свої вірші,
ніколи їх не прочитає,
не скаже:
«потужні.
дякую, Артуре».

ХРИСТИНА БАНДУРИНА

Народилася 1992 року в Мозирі. Закінчила філологічний факультет Гомельського державного університету імені Франциска Скорини та магістратуру Білоруського державного університету. Фіналістка конкурсу «Екслібрис» імені Олександра Власова (2014), учасниця резиденції молодого літератора у Вільнюсі (2015), поетичного семінару з Вальжиною Морт (2017), проєктів «Вершайява» й «Перасатварэнне» Фонду Роберта Боша та Білоруського ПЕН-центру (2017–2018), інших літературних імпрез і фестивалів. Лауреатка премії «Залаты апостраф» (2016). Авторка збірки віршів «Ното» (2019). Редактор поезії.

Ми їли Мінськ ложками:
його проспекти й завулки,
сонця імлісту завісу
та виснажені трамваї –
кожна зі свого кінця міста.

У просвітах морозних узорів
на склопакетних шибках
висіли окрайці зоряного неба
й очерствіла повня
сперечалася з клином ліхтар-
ним.

Перший місяць вона трималася
легко.

Розпалений вогонь її долонь
жеврів безтрепетно й тихо,
мов у нескінченну травневу ніч
на Площі Перемоги.

А згодом вона почала згасати,
і другий місяць
іскра за іскрою,
імпульс по імпульсу
тліла вагота її тіла.

Вона зникала так швидко,
що не було жодної змоги
заглушити нестерпний
до скреготу щелеп
голод.

Коли на третій місяць
я сказала їй: «Залишайся», –
вона мене не пізнала,
і схили, річки, і навіть розталий
сніг
заціпеніли від жаху.

Ми їли це місто,
гаряче варення днів.
Місто з'їло нас.

24.02.2018

Гострий кінець голки
стікає з давнього вінілу.
У вухах – сама глуха тріскотне-
ча,
наче море всередині мене
хтось розігрів у мікрохвильов-
ці,
щоб надалі забавляти себе
під час підглядання у щілину.

Пустеля мовчання –
це часу безліч,
проведеного поміж пунктом А,
що лишився за спиною потяга,
й безмірно далеким пунктом Б,
до якого насправді три години.
Три години
смутку за тобою.

Коли учергове
сонце народжує тебе з темряви:
твої руки та очі й губи –
так, що вокзали задихаються
від задрозів
й оніміло нависають наді мною,
я відчуваю, як усередині
гострий кінчик голки
знаходить потрібну доріжку.

І тоді у мені
просинається море.

30.05.2017

МІСТУ М.

місто страхів
місто де зрізані чортові колеса
осиковий колик
із лівого боку пам'яті
90/60 і холодний піт
твої вулиці

в летаргічному сні
де який рік поспіль
одне й те саме крутять кіно
мости довгими щупальцями
оповивають посохлі вуста
Прип'яті
якій так довго самій кортить
пити

місто-не-по-дорозі-мені
місто-п'яні-ночі
місто-не-жіночого-ні

вічне полум'я вишок нафтових
золота медаль червоний ди-
плом
заміж
вийшли
діти
смерть

повертатись сюди
посипати голову
попелом із книжок попалених
посічених яблунь
порослих могил

місто
чужих
43 заходів

обійми мене

09.10.2018

ДАР'Я БЕЛЬКЕВИЧ

Народилася 1993 року на Гродненщині. Закінчила Білоруський державний економічний університет і Білоруський колегіум (спеціальність «філософія та література»). Переможниця кількох слемів (2014–2015), номінантка на премію «Залаты апостраф», фіналістка білорусько-німецького конкурсу сучасної поезії Фонду Роберта Боша для молодих поетів, учасниця резиденції молодого літератора у Вільнюсі (усе – 2017 року), а також інших мистецьких заходів у Білорусі й за кордоном. Готує до друку першу поетичну збірку «Сльози на вітер». Працює координатором проєктів у Білоруському ПЕН-центрі та молодшим науковим співробітником Літературного музею Максима Богдановича.

ХОЛОД

Кажуть, талан у коханні
убиває у нас поетів.

Певно, декому зверху
подобаються мої вірші:

я маю безсоння до рання
та парапети сюжетів,
у них скопища феєрверків,
у них обмаль тепла, і, віриш,

мені повсякчас погратися є з
ким,
але геть нецікаво:
бракне ігор, атож.

Скільки протриматися візь-
меться
черговий хлопчик? Він каже
мені разів сто:

«Вдягни шапку, надворі змерз-
неш ураз» –
клопочеться, неборака, гадає:
щось буде й далі...

Я відповідаю: «Гаразд».
І, знаючи, що задубію, мов ша-
лений собака,
вирушу так, без шапки,

щоб бодай дещо
відчути.
Холод бодай.

ЛІКАР ВЕРГІЛІЙ

Я прийшла до лікаря,
звали його Вергілій,
він мені прописав пігулки від
алергії

та сказав:
«Хоч би що ви в поезії там ро-
били,
ваше ім'я
не здобудуть ні жолобок на пла-
неті Плутон,
ні котрісь локальні авіалінії,
ні завулочок десь у Бразилії...»

Ви всі не поети, ви всі багно,
самі заливайте сліпи вином!»

Я прокинулась у холодному
поті,
затерпла рука, пересохло в роті.
Безголосся. Дух земляний і су-
ничний.

Яке щастя, що то був сон.

Шкода, летаргічний.

послизнулася
світ падає вгору
лічу до трьох
схо-дин-ки
драбина хребців ціла
джинси в багнюці
калюжа
от навіщо тут вона
хмари складаються у смайлик
небо теж побачило
як я летіла

ДІАНА ГОНЧАРИК

Народилася 1999 року в Бара-
новичах. У 2016 році вступила
до Мінського державного лінгві-
стичного університету, де навча-
ється на лінгвіста й перекладача.
Призерка Фесту одного вірша
(2019). Перекладає з англійської
та німецької мов.

Тобі чотири.
З четвертого поверху стежиш
ти,
Як під вікнами шмигляють ма-
шинки.
Вжик-вжик. Тобі чотири.
На столі майже вичахла манна
каша –
Єдина кучугура, у яку не кор-
тить загребтися.

Ні з цукром, ні з маслом.
Тобі чотири. Четвертий поверх.
Машинки. Манна каша.
Тобі вісімнадцять. По тебе
трамвай не прийде:

Він завжди жахається першого
снігу.

Туп-туп. Тобі вісімнадцять.
Ніхто, крім тебе, не зміряє
Кількості кроків од Площі до
дому.

Ні лінійкою, ні смартфоном.
Тобі вісімнадцять.

Сніг. Безлюдна зупинка. Дорога
до дому.

Тобі на децицю більше за...
Це не так істотно:

Скоро й до тебе метро пробу-
рять.

Гур-гур. А ти подорослішала...
Метро підкидає китайський
аналог повітря

Тим, хто шанує швидко й деше-
во.

А ти подорослішала.
Тебе не загнати під землю

Ні бичем ні скрипковим клю-
чем.

Я диктатор у країні своїх мрій.
Пантрую трамваї,
Щоб далі трамваї пантрували
мене.
Я диктатор,

Тож надиктую,
Хапайте ручки,
Хто не встиг –
Того й гріх.

Один, два, по п'ятсот...
Починаймо диктант
Заголоно-загальний.

Добровільно-байдужий.
Одноманітньо-одненький.

Хіба що новенький.
Бо сьогодні новенький дикта-
тор.

Я.
Кохання тримається на крові.

Крапка. Крапля.
По краплі з кожного,
І по відрі з тих, хто не пише.

Повторюю. Тримається на кро-
ві.

Крапля. Крапка. Крапля.
З другої колії п'ятої платформи
Вирушає серце в напрямку «Бі-
лорусь – гідність».

Нумерація з голови країни.
Крапля. Крапка.

Диктант закінчився. На сьогодні.
Завтра перекриємо рух
У центрі міста.

Пустимо по проспекту свідо-
мість

Від Леніна до Коласа,
Побачимо, чи дійде.

З білоруської переклав
В'ячеслав ЛЕВИЦЬКИЙ

ВЧИТЕЛЮ ПРЕКРАСНОГО ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

**Є жінки, яких доля нагородила
безліччю талантів, і вони
не лише прикрашають світ
своєю творчістю, а й залюбки
передають своє вміння іншим.**

До таких самородків
належить вчитель-
ка образотворчого
мистецтва, крес-
лення і трудового
навчання, художниця, мама і ба-
буся, громадський діяч Галина
Володимирівна Дорофеева. Так
сталось, що її допитлива натура
сформувалася на підґрунті куль-
тури двох самобутніх народів –
казахського та українського.

Народилася Г. Дорофеева у Ка-
захстані, закінчила Аркалик-
ський педагогічний інститут ім.
І. Алтинсаріна, але певний тру-
довий період у неї пов'язаний з
історичним містом Ромни Сум-
ської області. Зустріч із місцевою
вчителькою малювання Ліною
Семенівною Бреус (1904–1989)
стала для пані Галини доленос-
ною. Саме там вона відчула силу

творчості, яку вміла передати
своїм учням ця скромна вчитель-
ка зі щедрою душею. Практичні
заняття з малювання проходили
у приміщенні, де було багато кар-
тин, ікон, порцеляни, кераміки,
підсвічників, книжок про мисте-
цтво і художніх альбомів. Усе це
вплинуло на світогляд майбут-
ньої мисткині.

Галина Володимирівна зна-
йшла власну, вишукану творчу
манеру. Досить подивитися на
її квіти, виконані у техніці мо-
дульного оригамі, декоративні
вази, оздоблені у техніці деку-
пажу, оформлені аплікаціями
скриньки, тарелі з вишуканим
мереживом, вітражі, ліплен-
ня, плетіння тощо. Робота над
ними клопітка, довготривала,
вимагає терпіння і бачення кін-
цевого результату. У кожному
творі гармонійно поєднані при-
родні матеріали, використані
побутові речі, яким майстриня
надає друге життя.

Галина Дорофеева вже 25 ро-
ків працює на педагогічній ниві
(загальний стаж – 40 років),
має ґрунтовну науково-теоре-
тичну підготовку, шукає нові
технологічні напрями, втілює
творчі проекти, готує методич-
ні розробки. Останні роки вчи-
телька працює над методичною
проблемою: «Розвиток почут-
тя гармонії та естетичного сма-
ку, творчих здібностей, нестан-
дартного мислення, вміння
висловлювати власні почуття та

думки засобами образотворчо-
го мистецтва».

Галина Володимирівна багато
років очолювала шкільне й місь-
ке методичні об'єднання вчителів
образотворчого мистецтва,
від 2000 року і дотепер керує ху-
дожньою студією «Етюд» імені Л.
Бреус. Там її вихованці вчать
любви до рідного краю, дослід-
жують біографії місцевих талан-
тів, серед яких В. Зосенко, І. Цю-
пка, М. Троценко, М. Самохін, О.
Северин, С. Півторак, О. Федько,
Н. Полуян-Внукова та ін. Відео-
ролики із занять художньої сту-
дії демонструють взаємозв'язок
вчителя і учня: діти захоплено
творять, а вчитель коригує їхні

дії. Студійці неодноразово пред-
ставляли свої твори в Києві, були
призерами виставок-конкурсів у
програмі «Нові імена», які прово-
див Український фонд культури.
Ретроспективна виставка тво-
рів учнів відбулася в Музеї-май-
стерні Івана Кавалерідзе у Києві
(2005).

Галина Володимирівна добре
знається на вітчизняному мис-
тецтві, творчості народних май-
стрів, відтак і дітям прищеплює
пошану до неї. Для музейної кім-
нати у школі Галина Володими-
рівна збирала експонати декілька
років. Тепер там можна побачи-
ти старовинну кераміку, вироби
ковалів, різьблення, мальоване

домашнє начиння, рушники, ви-
шиті сорочки тощо. На реальних
експонатах учні вивчають кодо-
ві знаки, орнаменти, народну се-
мантику, щоби згодом викори-
стати їх у своїх творах.

З допомогою Галини Дорофеє-
вої була відкрита шкільна худож-
ня галерея «Ромен». Твори зрілих
митців сприяють формуванню
художніх смаків молодого поко-
ління.

З інтерв'ю директора школи Лі-
дії Скрипки ми дізналися, що чи-
мало вихованців Галини Дорофеє-
вої у дорослому житті обрали
творчий шлях, як-от архітек-
тор Юрій Скіпін, дизайнер Юлія
Беляєва, художниця Мальвіна
Долгая, майстриня з розпису по-
суду Вікторія Войнаровська. Ба-
гато учнів після студії обирає ес-
тетичний напрямок навчання і
роз'їжджається по всій Україні
навчатися у вищих Харкова, Ми-
ргорода, Сум, Києва.

Серед численних відзнак Гали-
ни Дорофеевої – подяка облас-
ного управління освіти, грамо-
ти відділу освіти міста, подяки
міськвиконкому, її ім'я занесено
на Дошку пошани міста Ромни.
2020 року Галина Володимирів-
на стала переможцем у номіна-
ції «Жінка педагог». Можна бути
впевненими, що її учні стануть
провісниками високої культури,
бо навчені людиною, якій є, що
віддати іншим.

Валентина ЄФРЕМОВА, заслужений
працівник культури України

ОЛЕГ ЧОРНОГУЗ: «“АРИСТОКРАТ ІЗ ВАПНЯРКИ” ЗЦІЛИВ ЛЮДИНУ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ»

Закінчення, поч. на стор. 2-3

Ще один цікавий випадок трапився з моїми книжками. Із Стрижавської тюрми, що на Вінниччині, та з Прилуцької в'язниці мені написали: «Завдяки Вашим книгам у нас два роки ідуть як один. Ми сміємося, і тюремне життя швидше проходить». На адресу Спілки письменників прислали дві металеві копії моїх книжок – «Аристократа із Вапнярки» та книжку «Веселих порад». Насправді це були замасковані пляшки для спиртного. Такі несподіванки для мене – найкращі рецензії на мої твори.

А ще мрію видати книжку «Листи до мене», де багато коментарів, відгуків, що приходили на мою адресу після прочитання книг.

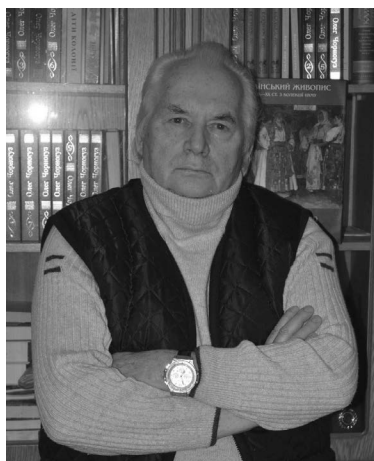
– Чи здійснилися у Вашому житті мрії? Чи можете Ви назвати себе щасливою людиною?

– Якщо казати про мрію, то я не одразу став письменником. Спочатку я хотів бути військовим, вчився «на генерала». А потім розчарувався, зрозумів, що бути військовим – це не для мене, пішов у журналістику, вона мені сподобалася. А журналістика стала трампліном до письменства. Коли б мене сьогодні запитали, чи хотів би, щоб життя почалося спочатку? Чи пішов би по тій самій лінії? Я готовий відповісти: «Так, пішов би тим самим життєвим шляхом». Чи щасливий я? Гадаю, що так. Це не означає, що у мене суцільне світле життя. Звичайно, якщо ми маємо на увазі загальні речі, ті, яких не бачить читач, як не бачить він мого побуту, не бачить моїх втрат... А уявляє, що воно ідеальне, щасливе. Це неправда! Життя жорстоке, але все одно воно пречудове. Яке б воно не було, всі ми не поспішаємо з землі до небесного раю. Чи не так?

Головне у житті – займатися своєю улюбленою справою. Тим, що тобі приносить задоволення, насолоду, щастя. Я працюю у жанрі, що є близьким моєму серцю, моїй душі. У жанрі на ім'я Любов! Це як кохання двох людей, де є цілковита взаємність. У мене з літературою те саме! Я не знаю, чи я відповідаю тій великій любові, котру чекаю від літератури, від своїх творів, щоб вони були найпрекраснішими. Треба удосконалюватися, і любов не старітиме. Любов в усіх жанрах завжди молода, азартна. Така, як, скажімо, в «Аристократі...». Може, я сьогодні вже не зможу писати саме так, проте хотілося б залишитися з тим молодечим духом, енергією, незважаючи на паспортний вік.

– Отже, мрії збулися, а чи збувається те, про що Ви пишете як письменник, як сатирик? Ви чудово знаєте закономірності історії, чи бувають у Вас творчі передбачення?

– У 2012 чи 2013 році я писав про Майдан, стверджував, що це збудеться. Майдан заллють кров'ю. Так, на жаль, воно й сталося. Ця стаття ще й досі висить на порталі «Воля народу».

Після того як 31 грудня 2019 року Зеленський замість чинного президента привітав український народ з Новим роком, не будучи ще кандидатом у президенти, я 4 січня надрукував статтю «Блазень хоче стати королем». І він став королем. А от яким, поживемо – побачимо. Боюсь, ніяким. Дай Боже, щоб я помилився. Я не бажаю йому зла, я бажаю щастя моїй Україні.

У моєму доробку є сатиричний роман «Примхи долі, або Велика гра», написаний у 2005 році. Виданий у 2006 і перевиданий у 2017-му. Це попередник фільму «Слуга народу». У моєму романі безхатченко стає на чолі владної структури. Тут коментарі зайві!!!

Історія має погану звичку трагічно повторюватися. Сьогодні рівно сто років, як ми у 1920-му втратили свою державу. Боюсь повторення трагедії, так не хочеться у цьому питанні стати ясновидцем. Дай Боже, щоб я помилився. Рівно сто років тому Європа втомилася від України, президент Вудро Вільсон відмовився допомагати нашій країні. Ми втратили свою Незалежність. Це вічна трагедія мого народу, роз'єданого. Великого мрійника. Українцям властиві віра в гарного царя і золоту грамоту та постійне розчарування, махновщина, часом не виправдане вільнолюбство. Недержавне мислення, відсутність стратегії й бачення завтрашнього дня. Індивідуалізм. Любов до себе коханого. Це загальнонаціональна біда. У нас багато рабів, з яких виростають зрадники, яничари. Яскравий приклад цьому – багаторазовий нардеп Нестор Шуфрин, Микола Скорик, Євгеній Брагар та інші. З такими пристосуванцями до всього чужого, з такою яничарською ментальністю, ненавистю до своєї держави ми міцної держави не побудуємо, а відновимо Імперію Зла і опинимося там у статусі московської колонії. Я це кажу з повною відповідальністю. Кажу правду, висловлюю свою точку зору як українець. Гадаю, що на це маю моральне право, пишучи критику фактично про всіх державних мужів за два десятки років нашої Незалежності. Ілюстрація цих слів – мої публіцистичні книжки: «Діти колонії», «Рабів на бал не запрошують», «Куди вас несе, брати наші», «Вогнеслов», «Дорога до України», не кажучи вже про інші видання.

– Тобто ніхто нам не допоможе, якщо ми не почнемо змінюватися самі.

– Так! Українець весь час мріє про месію, вірить у те, що добрий цар усе принесе йому на золотій тарілочці – і тоді він щасливо заживе. Українець, як вічна дитина, весь час вірить у дорослі казки. А життя – не казка. Життя – жорстока, непередбачувана реальність! Замість того, щоб для своєї держави, свого народу каторжно працювати, він часто просто лежить і мріє про краще майбутнє. Або, у кращому чи гіршому випадку, виїздить в чужі світи шукати там щастя і не завжди потрапляє в омріяний ним рай. Але трапляється й так: якщо той месія раптом і з'являється на українському обрії, то рівно через півроку або через рік рідний українець уже готовий його розіп'яти, витесати для нього дерев'яного хреста, власноручно віднести на Голгофу і стратити, не чекаючи навіть Понтія Пілата. Такий наш виборець, такий у своїй більшості український народ. Я відповідально кажу (повторюсь): у 1920 році президент США Томас Вудро Вільсон відмовився від України. У наступному році може відмовитися президент Трамп, що, як здається, вже шукає налагодження стосунків з Імперією Зла. Особливо після необдуманих дій нашого політично малограмотного президента. У двадцятих роках минулого століття нас розтягли по шматках. Сьогодні можемо дочекатися тієї самої реалізації. Нас заберуть угорці, нас заберуть поляки, нас заберуть румуни, решту забере Московія, і закінчиться українська державність. На жаль, про це нічого не кажуть українські політологи. Вони також не мислять стратегічно, також обмежені у своїх знаннях, не читають історію. Цього історичного повторення завжди треба уникати. Суспільство – як живий організм у природі, воно так само помиляється, через певний період саме себе карає. У Китаї в період так званого «Великого стрибка» знищували горобців як шкідників, а потім пожинали наслідки такої кампанії – через пару років розмножилися гусинь і сарана, з'їли весь урожай, і в Китаї настав сильний голод, через який померло від 10 до 30 мільйонів осіб. Довелося потім китаїцям закупляти горобців в інших країнах. Українці сміялися з Ющенка, який мислив краще за багатьох із нас. Він захищав кажанів, Верховна Рада прийняла закон і про кажанів, і про бджіл. Віктор Андрійович належав до еліти мудрих мужів і мислячих стратегів. Не оцінили. Спокусилися на солодкі обіцянки опозиції. Українського президента самі ж і з'їли. Півроку – затоптали в багно і президента Порошенка. А цей чоловік зробив більше для України, ніж усі його попередники, взяті разом: створив армію, відкрив вікно в Європу (безвіз), при ньому був прийнятий закон про єдину державну мову, як і належить в унітарній державі, отримав Томос. А звідси – історичну справедливість і правду нашої перевернутої загарбниками історії. Але раптом українець побачив,

що він багатий. А ви хіба його бідним обирали? Українець не може бачити великого! Він помічає скалку в чужому оді й не бачить поляна у себе. Очі мов збільшувальне скло, під яким він бачить тільки погане. А на хороше він зворотною стороною дивиться, зменшувальною.

Наш народ працелюбний, але добре працює тільки під чужою нагайкою, батоном, під чужим дядьком, а під своїм він не буде працювати, бо у нього є формула виправдання: «Він з такого ж тіста, як і я». Це йде ще з волюбної Запорозької Січі, яку Маркс назвав «першою демократичною республікою у світі». Так, там не призначали, а обирали кошового отамана. Попелом посипали голову: не керуватимеш правильно, завтра переоберемо. Ми й досі усіх підряд переобираємо. І гарних, і поганих. Мені випала честь написати книжку мемуарів про Олексія Воскобійника, українця за походженням, який став успішною людиною, бізнесменом і меценатом у США. Одного разу йому захотілося матеріально забезпечити бідних бразильців українського походження. Він запросив на роботу своїх земляків. Спочатку все йшло добре: будинок ріс на очах. Однак десь через місяць-півтора бразильські будівельники американському будівничому кажуть, що тридцять хвилин на обід мало, треба 45, а щоби краще їжа засвоювалася, слід 27 разів пережовувати її. Олексій Григорович зрозумів: з такими будівельниками він своєчасно будинок не здасть, і тому незабаром запросив їх усіх до офісу і сказав: «Ось вам розрахункові, а тепер йдіть влаштуйтеся туди, де по 27 разів пережовують гамбургери, по 45 хвилин обідають». Вони пішли працювати до американця, той через деякий час зустрів Воскобійника й каже: «Алекс, чому ти звільнив своїх українців. Чудові будівельники. Американці їм і в підметки не годяться». Алекс йому відповів: «Я сьогодні ще раз переконався, що українці добре працюють тільки під керівництвом чужого дядька». Воскобійник взяв на роботу американських працівників і незабаром закінчив будинок. Своєчасно повернув кредит.

Ось така наочна історія. Ми такий народ. Вічно мріємо і вічно бунтуємо. Узагалі, життя наше – це парадокс. Нам Бог подарував такі землі, ми одна з найбагатших націй на планеті, яка, на жаль, ще не створена як нація... Маленька Голландія – така, як може, дві Вінницькі області за розміром, – сіє, садить, збирає врожай, переробляє, зберігає, продає і годує пів Європи. Ми б могли при такій технології голландців і нашими чорноземами годувати пів світу. Варто тільки працювати за принципом «від поля до столу».

Антон Чехов писав: «В моїх жилах течет ленива хохлацкая кровь...», маючи на увазі, що якби не лень, він міг би зробити ще більше. Мій син Ярослав розізлився на Чехова, прочитавши

ці рядки. Гадав, що Чехов цієї фразою образив українців. Я також спочатку не сприйняв його вислову, але у цій фразі велика глибина і... правда. Наприклад, українець приїхав, забув розтриножити коней, вони там, бідні, до мозолів стрибають, а він ліг під возом у тині й посапує. Одним словом, полуденний народ. Та коли б хтось ходив над ним із нагайкою і час від часу виганяв його з-під возу, то, звісно, він більше і посадив би, і посіяв, і зібрав. У цьому весь українець. Ми добре працюємо в Німеччині, Польщі, Австралії, Канаді... Нас там шанують, ми там ходимо у прем'єр-міністрах, у мерах міст – таких, як Оттава, Вінніпег, Торонто. А на своїй землі працювати не хочеться. Над нами дядька нема.

– Розкажіть, над чим Ви працюєте зараз, які плани на майбутнє?

– Іван Малкович, який уже всьоме перевидавав «Аристократа із Вапнярки», запропонував видати веселі бувальщини з життя сатирика. Я, дякуючи йому, написав три невеликі томики веселих бувальщин, які назвав мемуаресками. Там описані кумедні випадки, що траплялися зі мною та моїми знайомими на різних континентах, де я бував. Уже вийшли два томики: «Від Крижополя до Нью-Йорка» (перший том) та «Від Нью-Йорка до Крижополя» (другий том). Готується третій том – «Між Крижополем і Нью-Йорком».

Ось уже п'ятий рік працюю над романами «Тінь генія» і «Дама в білому». Вони досі не відшліфовані. Трапилося так, що сім років тому дружини несподівано ударив інсульт, і я присвятив усі ці роки коханій. У зв'язку з цим залишив Київ, щоб мене не смикали, щоб повністю допомагати їй. Але свіже повітря рідної України не врятувало її від важкої хвороби. Ліда тепер в інших світах.

– На цій сумній і несподіваній ноті не хотілося б закінчувати наше інтерв'ю. Тому запитано: як Ви тепер живете, чи не опустили рук?

– Навпаки, у мене тепер ще більше роботи. Я готую перевидання книжки «Світ моєї любові» з іменним покажчиком, присвяченої історії нашого з Лідою кохання.

Окрім романів, я маю закінчити Лідин дім. Створити в ньому наш спільний музей. Ліда була не тільки вірним другом, а й чудовим лікарем для всіх своїх пацієнтів, незважаючи на їхні ранги і посади. Її як лікаря всі любили. Як науковця (вона кандидат медичних наук) свого часу запрошували на роботу в Нью-Йоркську академію медицини. Вона відмовилася. Залишилася вірною Україні і мені. Це вже претензія на жарт. Але дуже серйозна...

Окрім того, я хочу видати томик своїх кращих поезій, романсів, пісень, присвячених Ліді. Планую закінчити книжку про те, як врятуватися від страшної хвороби – раку, який я свого часу сам пережив.

Спілкувався Гнат МЕРЕНКОВ

ВІЙНА ЗА ІСТОРИЧНИЙ СПАДОК КИЇВСЬКОЇ РУСИ

На книжкових полицях з'явилося фундаментальне дослідження історика Віктора Брехуненка «Україна і українці – ім'я як поле битви».

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

У книзі в науково-популярній формі описано походження державної самоназви «Україна» шляхом трансформації унаслідок історичних обставин від назви стародавньої держави українців «Київська Русь» через відроджену в середні віки Гетьманську державу, згодом через Малу Русь («Малоросія») і аж до проголошення вже на початку ХХ століття Української Народної Республіки (УНР) та до відновлення української державності 24 серпня 1991 року. У дослідженні документально підтверджується історична неправомірність як територіальних зазіхань на спадщину української нації, Київську Русь, з боку ординської Московії (Росії) та Речі Посполитої (Польщі), так і злочинного привласнення назви «Русь» та його грецького відповідника «Росія» Московським царством, а згодом і імперією. У масовій свідомості міцно вкоренилося хибне уявлення про те, що назву «Росія» закріпив за Московською державою Петро I у 1721 році, коли цей кат України проголосив Московію Російською імперією, а себе – імператором. Насправді ж привласнення ординською Московією імені стародавньої української держави розпочалося з Івана Калити ще у XIV столітті – він ще тоді пробував «іменувати» себе «великим князем всія Русі»... Століттями, від часів московських князів і дотепер, усе, що пов'язано з етнонімом «українці», з українською ідентичністю і назвою держави «Україна», залишається об'єктом численних історичних та ідеологічних маніпуляцій. Їхнім наслідком є підміна і антинаукове трактування понять «Україна», «Русь», «Росія», «Мала Русь» / «Мала Росія», «Велика Русь» / «Велика Росія», «українці», «русини», «руський народ», «російський народ», «малоросійський народ» тощо. Наші вороги створюють численні міфи, формуючи у нас і в усьому світі образ України як «окраїни», межової землі, для того, щоб поставити під сумнів спадкоємність української історії від найдавніших часів і саму державу Україна, її незалежність та суверенітет. «Русь» намагаються видати за давнє ім'я сучасної Росії, а «Малу Русь» / «Малу Росію» – за гілку «Великої Русі» / «Великої Росії». Це термінологічне протистояння має занадто високу іде-

Директор Інституту дослідження Голодомору, доктор історичних наук, професор Віктор БРЕХУНЕНКО на презентації книги в Національному музеї Голодомору

ологічну ціну і для України, і для зацікавлених сусідів.

Директор Інституту дослідження Голодомору, доктор історичних наук, професор Віктор Брехуненко зазначає у книзі, що терміном «Мала Русь» у ранньомодерній Українській державі позначали або Гетьманщину, або всю територію розселення українського етносу, а поняттям «малоросійський народ», «козацький малоросійський народ» – еліту держави, хоча паралельно вживалися назви «український народ» та «руський народ». При цьому поняття «руський народ» ані шляхта, ані козаки не поширювали на мешканців Московії. Останніх і в Україні, і в інших частинах Європи називали «московитами», а їхню державу – Московією, ототожнюючи «Русь» лише з українським світом.

А наслідком переможної ходи імені «Україна» стала поява поняття «український народ» як самовизначення еліти Гетьманщини. Якщо українські князі й шляхта вважали себе «руським народом», то після утворення нової еліти, козацької в основі, почалося формування нової тотожності «український народ». Уже з 1660 років самоназви «народ руський», «народ український» функціонували як паралельні.

Так, гетьман Іван Брюховецький, хоч і увійшов в історію як руйнівник суверенітету Гетьманщини на користь Московії, виявився одним із перших, хто у своїй політичній риторичі почав використовувати тему «вітчизна наша мила Україна». Він також вживав поняття «український народ». В універсали до мешкан-

ців Новгород-Сіверського від лютого 1668 року Брюховецький писав, що «москалі з нами хитро поступають, а з ляхами помирившись, з обох рук... нас, Військо Запорозьке та увесь народ християнський український вигубляти, та Україну, вітчизну нашу, до пня розорити постановили».

У подальшому поняття «український народ» активно використовував і гетьман Петро Дорошенко, ставлячи знак рівності між «малоросійським народом» і «українським народом». І гетьман Пилип Орлик активно вживав поняття «цілий народ український» у своєму листі до запорожців від 23 квітня 1734 року. Після переходу Війська Запорозького Низового під царську зверхність гетьман умовляв козаків відкрити очі й не вірити московитам, бо «цілий народ український, братія ваша, родичі й одноземці ваші, жалісно і слізю на себе нарікають». Доля вітчизни виступає головним мірилом діянь людини та грішності / безгрішності перед Богом. Паралельно до появи тотожності «український народ» у Гетьманщині відбувалося й поширення самоназви «українці».

Наведені факти віддзеркалюють процес активної трансформації тотожності «руський народ» / «малоросійський народ» у тотожність «український народ». Проте московська верхівка докладала і докладає титанічних зусиль, щоб утвердити в усьому світі своє антизаконне бажання називатися чужим іменем – «Русь» / «Росія», яке беззаперечно належить виключно українцям! Це, як бачимо із розв'язаної проти сучасної України

гібридної війни, потрібно і нинішньому неоімперському кремлівському режиму для підведення ідеологічного підґрунтя для захоплення чужих територій, у даному випадку – українських, та й білоруських земель як споконвічних територій Київської Русі. Жодного стосунку до цих земель та їхньої тисячолітньої історії путінська Московія не має! Книга Віктора Брехуненка «Україна і українці – ім'я як поле битви» дає фактичні документальні козирі всім патріотам, які ведуть важку боротьбу на інформаційно-ідеологічному фронті з фальшивими постулатами нинішніх «співців тисячолітнього русского міра» московсько-шовіністичного штибу.

Я ПИШАЮСЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Нещодавно у видавництві «Міленіум» вийшла книжка Петра Швеця «Українська мова: від давнини і дотепер». У ній докладно розглядаються питання історії нашої мови від найдавніших часів до сучасності, її багатство і краса, найдавніші писемні пам'ятки, формування української літературної мови, спроби її знищення, висвітлюються проблеми і законодавче забезпечення функціонування рідної мови. Петро Васильович Швець – автор понад 30 книжок, відомий журналіст, заслужений працівник профспілок України. Нескорений українець, він упродовж усього життя боровся за українську мову: коли комуністична система нищила і викоринювала все українське, його позиція була незламною. Дуже поважними є і рецензенти видання – це відомий професор, мовознавець Іван Ющук і філолог, викладачка української мови та літератури Надія Марченко.

Книжка невелика за обсягом – усього 112 сторінок, але багата за змістом. Доречною у цьому випадку буде цитата Івана Липи: «Добре є їсти кошиками, пити відрами і взагалі наслідувати незабутнього Енея (немало було тих, що жили літерально за Енеїдою), але тяжчим є з того хаосу життя пристрасного і фізичного видобути нову думку і консеквентний чин». Книжка «Українська мова: від давнини і дотепер» якраз закликає не їсти кошиками і пити відрами, а видобувати нову думку про старовинну українську мову. З кожної сторінки лунає авторське: «Я пишаюсь українською мовою і прошу всіх моїх читачів пишатися нашою співучою і прадавньою мовою». Починаючи з першого розділу наголошується, що у нас із московитами немає нічого спільного, бо мовні гени різні: у нас – кобзарі, а в них – балалайка...

Видання «Українська мова: від давнини і дотепер» буде корисним для школярів, студентів, викладачів (її сміливо можна застосовувати на лекціях і уроках), журналістів і загалом для тих, хто цікавиться питаннями рідної мови. У книжці є понад сто посилань на літературні джерела. Складається вона з шести розділів: «Українська мова як явище», «Найдавніші корені», «Шлях до писемності», «Формування і вдосконалення», «Нищення української мови» і «Проблеми української мови». У другому розділі автор веде нас у минуле і робить висновок: «прослідкувавши взагалі процес творення мов, і, зокрема, на території теперішньої України, можемо впевнено говорити, що українська мова має своє власне глибоке коріння, що розросталося і поступово розвивалося». Дослідник акцентує нашу увагу на тому, що Кирило і Мефодій не скопіювали чужі для слов'ян знаки, а зробили їх лише «подібними». Нав'язувані нам московитами твердження про те, що саме вони навчили нас писати і читати, є побрехеньками.

У своїй розповіді автор цитує слова п'ятого Президента України Петра Порошенка, що западають у душу: «Любімо нашу мову, бо вона наша, українська. Кожен має вирішити для себе, хто він. Якщо живе в Україні, то й мова його українська. Це цемент держави».

Завершується книжка такими словами: «Будемо вірити, що згодом ми перестанемо чути обурені голоси, які вимагають привілеїв не вивчати державну мову. Всі громадяни України її знатимуть, говоритимуть нею, співатимуть українські пісні. Тоді можна буде сказати, що мовна проблема в Україні вирішена остаточно».

Не забуваймо, що народ творить мову, а мова формує націю. Тобто мова робить нас сильними».

Сергій МАРТИНЮК, письменник

ТЕТЯНА ПІМІНОВА: «ОПЕРА БУДЕ ЗАВЖДИ»

У Національному академічному театрі опери та балету України імені Тараса Шевченка відбувся показ опери «Кармен» Жоржа Бізе, присвячений ювілею солістки театру, заслуженої артистки України Тетяни Пімінової (mezzo soprano). Сьогодні пані Тетяна – наш гість.

– До свого ювілею Ви обрали оперу «Кармен». Напевно, ця опера має велике значення для Вашої творчості?

– Свого часу я навчалася на хоровому факультеті у Кам'янському (тоді – Дніпродзержинському) музичному училищі. Моя викладачка Леоніда Сергіївна Градосельська дала мені Хабанеру з опери «Кармен». У віці 15–16 років я почала її вчити. З цієї арії все й почалося. Безперечно, це дуже красива музика. Хотілося заспівати партію Кармен – але у мене довго не було такої можливості. 18 років тому готувалася прем'єра цієї опери. У мене саме народилася дівчинка, тож замість колискової я співала їй пісеньку з кастаньєтами. А 30 грудня 2001 року нарешті заспівала цю партію.

Усі ці роки опера «Кармен» щомісяця – у репертуарі театру. Це улюблена опера, улюблена партія. Її завжди хочеться співати. Постійно з'являються нові барви, щоразу виконую партію по-новому.

Змінюємося ми, змінюється наше ставлення до всього, що поруч, до людей, які нас оточують. Раніше дуже подобалася опера «Аїда» – я ладна була співати Амнеріс кожного місяця. Зараз відкриваю для себе чудову музику Глієра, Лятошинського, а раніше не хотіла цього співати. Нині по-іншому ставлюся і до Кармен. Найголовніше для мене – це поєднання красивої музики і людського характеру. Жінка може бути спокійною, а за мить вона водночас і вогонь, і вода. Усе залежить від настрою героїні.

Ніколи не буваю повністю задоволені своїми виступами. Проте ювілейна опера стала для мене справжнім святом. Я відчувала підтримку колег. Це була справжня ейфорія.

– З чого почалося захоплення оперою?

– Почала співати дуже давно. А з 14 років узагалі не уявляю хоча би день без співу. Якщо я лише вчу якийсь текст, то все одно вже співаю.

Після закінчення музичного училища я вступила на вокальний факультет Київської консерваторії (нині – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського). Це були найкращі роки мого життя. До 35-ти років – це той вік, коли все вбираєш у себе, наче губка. Величезне ща-

стя. Саме тоді я почала вчити італійську мову, сценічні рухи.

Досі з теплотою згадую свого педагога Зінаїду Петрівну Бузину, яка відкрила для мене багато неймовірної музики. Вона дуже берегла голоси. Знала, коли можна дати людині співати арію, а коли ні. Адже з голосом треба поводитися дуже обережно. У молоді роки небажано співати драматичний матеріал, бо це може нашкодити. Я їй дуже вдячна. Набутий досвід використовую у викладацькій роботі в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. В усіх молодих – гарячі серця. Вони хочуть виконувати щось неймовірне. Душа прагне, але природа поки не може впоратися. Потрібно мати досвід, колосальну техніку, напрацьовану роками. Лише коли дорослішаєш, починаєш це розуміти.

Корисним був досвід виступів солісткою Оперної студії Консер-

ваторії. Як і інші студенти, співала у виставах. У мюзиклі «Моя чарівна леді» грала Елізу Дулітл. Там лише одна арія, але довелося також вчити текст. Це було дуже цікаво. Вперше виходила на сцену, вперше наносила грим, вперше працювала з оркестром. Неповторне відчуття, коли ти бачиш своє перевтілення.

– Уже 25 років Ви солістка Національної опери України.

– Я співала Зібель в опері «Фауст» в Оперній студії, і після вистави народний артист України Дмитро Гнатюк запропонував мені прийти на прослуховування до оперного театру. На той час я була студенткою п'ятого курсу консерваторії. Через три місяці уже грала Ольгу в «Євгенії Онєгіні», а в кінці сезону відбулася перша постановка за моєї участі – це була «Мадам Баттерфляй».

Намагаюся все робити досконалим. Не можу вивчити щось поверхово і виступати. Партія має

вилежатися, а я маю бути добре підготовленою до її виконання.

Диригент-постановник нашого театру Олег Михайлович Рябов якось сказав, що спектакль – це завжди втрата. Спочатку я не розуміла цих слів, а згодом усвідомила їхній зміст. Коли ми готуємо виставу, то всі чудово співаємо, бо навколо рідна атмосфера. Коли ж виходимо на сцену, то починаємо нервувати, серце калатає. Кожен виступ – це завжди втрата. А для того, щоби таких втрат було якомога менше, потрібно бути добре підготовленим. Я вже не перший рік граю у «Казці про царя Салтана». Наче добре знаю цей матеріал. Проте все одно повторюю його перед виставою. Бо в голові крутиться багато музики, і завжди потрібно освіжити матеріал. Так само роблять і мої колеги.

З роками змінюється відчуття, однак залишається хвилювання перед виходом на сцену. Найскладніше зробити перший крок. Потім стає легше.

Доводиться співати різними мовами. Намагаюся розуміти весь текст. Коли жила в Італії, вчила італійську. Нині – опанувала французьку: розширюю словниковий запас, працюю над вимовою.

Майже все моє творче життя пов'язане з Національною оперою України. Дуже люблю цей театр. Анатолій Солов'яненко – чудовий режисер, людина професійна, грамотна, вдумлива. З ним завжди цікаво і хочеться працювати. Наш театр – немов велика сім'я, ми – єдине ціле. Працюючи з партнером, ти завжди довіряєш йому, а по-іншому просто нічого не вийде.

– Останнім часом класичні опери нерідко намагаються осучаснити. Як Ви до цього ставитеся?

– Якщо це цікаво і глядачеві, і акторам, то чому б і ні. Скажімо, нова постановка «Севільського цирульника». Свіжий погляд, весело. Публіка хоче бачити саме таке втілення вистави. Цікава сценографія, цікаві костюми. Якщо такі постановки внутрішньо чіпляють, то вони мають право на життя.

– Як, на Вашу думку, потрібно виконувати опери – мовою оригіналу чи мовою країни, в якій ставлять цю оперу?

– Важко однозначно відповісти на це питання. Особисто мені завжди цікаво було співати тією мовою, якою написана опера. Це добра нагода краще вивчити цю мову. Якщо ти людина допитлива, якщо тобі не все одно, то ти обов'язково зазирнеш до словника або в когось запитаєш, як це слово перекладається, що означає ця фраза.

Утім, з іншого боку, глядач не розуміє, про що йде мова. Якщо

думати саме про глядача, то, можливо, краще саме перекладати. Принаймні я готова співати будь-якою мовою, аби від цього виграла постановка.

– Яке місце у Вашій творчості посідає українська культура?

– Готую концерти у Національному педагогічному університеті, де виступаю разом зі своїми студентами. У програмі представляємо й українські пісні. Маю ідею у перспективі зробити концерт, який повністю складатиметься з українських творів. Маємо море прекрасної музики. Шукаю для своїх вихованців репертуар для виступів. Того, що знайшла, вистачило б на три концерти.

Цінним досвідом була моя участь в опері Мирослава Скорика «Мойсей».

– Буваєте на гастролях за кордоном?

– Разом із театром побувала в Японії, Швейцарії, Данії, Німеччині, інших країнах. Під час виступів було багато цікавих випадків, що надовго запам'яталися. Один із таких концертів відбувся у Страсбурзі. Перед самим концертом стало зрозуміло, що захворіла солістка. Я зовсім не готувалася до виступу, але добре знала цей матеріал. Тому довелося її підстрахувати. Виникла ще одна проблема – мені не підходила за розміром її сукня. Усі питання вирішували на ходу.

Може, тому, що це наша Батьківщина, але в Україні глядач нас приймає краще. Нас тут більше люблять, публіка більш палка. Принаймні так мені здається.

– Ви вже згадували про свої викладацьку діяльність. Можете розповісти про неї детальніше?

– Багато років у театрі співала разом із народним артистом України Олександром Гурцем. Нині він завідувач кафедри у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова. Чотири роки тому запропонував долучитися до викладацької діяльності й мені. Спочатку я відмовлялася, бо ще співаю у театрі. Він сказав, що буду суміщати. Я засумнівалася, чи зможу. Все ж таки вмовив мене, за що я йому дуже вдячна.

Діти хороші. Звичайно, не той рівень, що у консерваторії. У нас готують майбутніх педагогів. Однак студенти прагнуть отримати знання і чогось навчитися. Моє завдання – щоби дітям це подобалося і вони хотіли цим займатися.

Буває, приходять людина, має голос, але співає невідомо як. А повинна співати так, щоб це подобалося не лише їй самій, а й тим, хто поруч. Намагаюся допомогти своїм вихованцям дістати те, що в них є від природи. Це дуже складно і виходить не відразу.

НАРОДНОМУ УЛЮБЛЕНЦЮ ВІКТОРУ ГУРБИ – 70

Одна з моїх колишніх студенток нині вже працює у хорі Національної оперети України.

– **Яка Ваша найновіша робота у театрі?**

– Це Берта з «Севільського цирюльника». Маємо зовсім інший погляд на всесвітньо відому оперу. У моєї героїні незвичайний костюм. Вийшов екстравагантний образ із батогами і кайданками. Режисер-постановник придумав, аби Берта постійно чхала. Одразу не виходило. Але вже після кількох показів вистави я почала отримувати задоволення від того, що відбувається на сцені. Весела вистава, ми можемо навіть трохи похуліганити – в хорошому значенні цього слова.

– **Наскільки важливо оперному співакові мати талант драматичного актора?**

– Якщо такий талант є, це дуже добре. Нещодавно я була на одному конкурсі. Бачила, як його учасники виконували різні твори. Один просто співає вивчений текст – очі не «горять». А в іншої людини очі просто палають. Можливо, в неї голос слабший, але кожен рух яскравий, і це зачіпає. Коли артист вкладає душу, пропускає все це через себе – оце і є талант.

– **Маєте захоплення?**

– Дуже люблю подорожувати. На жаль, не можу приділяти подорожам багато часу. Також люблю бути на природі, спілкуватися з нею. Насолоджуватися її красою. Спостерігати, як бруньки перетворюються на листочки.

Проте головним залишається театр. Опера має бути. Це наше життя. Бачу, з якими очима приходять до нас люди, і як змінюються їхні погляди, коли вони виходять із залу, які залишають коментарі. Це багатьом потрібно, а нам дає сенс життя.

Слава Богу, маємо прекрасних співаків, але маємо рости молоде покоління. Нам на зміну придуть молоді співаки, і опера буде завжди! Лише хотілося б, аби в Україні було більше оперних театрів.

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО

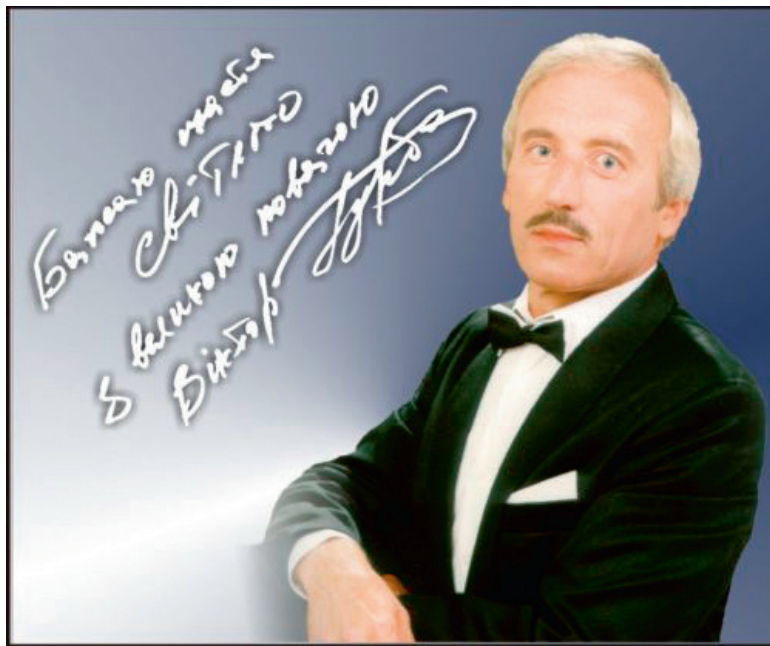
Колектив Херсонської обласної книгозбірні імені Олеся Гончара вітає свого давнього друга, доцента Херсонського державного університету, заслуженого артиста України Віктора Тихоновича Гурбу з ювілеєм.

Усі шанувальники українського мистецтва на Херсонщині, які є обов'язковими користувачами «Гончарівки», завжди з радістю ідуть на заходи нашої книгозбірні, адже там є надія почути життєдайний спів легендарного Віктора Гурби.

Віктор Тихонович Гурба народився 1 травня 1950 року в місті Курахівці, нині – м. Курахове Мар'їнського району Донецької області. Не заспівати хлопцем просто не міг, адже всі у сім'ї співали. А коли заводили пісню дід Федір із братом, то, як стверджує пан Віктор, «у хаті гасли каганці від сили їхніх голосів. А пісні були довгі, десь так на тридцять два куплети...». Сам пан Віктор співочу «кар'єру» почав із виступу у шкільній самодіяльності, заспівавши популярну пісню «Ой ви, очі волошкові», а вже з 16 років він брав участь у самодіяльності рідного міста.

Потім була служба в армії з її жорсткою муштрою, спів у військовому ансамблі пісні й танцю і навчання у Вінницькому музичному училищі. Як зазначається у довіднику, «врахувавши заслуги талановитого юнака і його бажання вчитися співу, командування військової частини дозволило йому у винятковому порядку за кілька місяців до закінчення терміну служби вступити до Вінницького музичного училища, і він майже півроку одночасно був і військовослужбовцем, і студентом (із гуртожитком і стипендією). Мабуть, і тут не обійшлося без руки долі, що вела його до мети. Через рік перевівся на музичний факультет Вінницького педінституту, за два роки навчання в якому багато гастролював Україною у складі студентського хору». Вінницькі хори завжди славилися своїми голосами, але і там Віктор Гурба вирізнявся з-поміж інших природним талантом та працелюбністю.

Згодом Віктор Тихонович переводиться вже у Донецьку консерваторію, яку й закінчує у 1977 році, отримавши спеціальність «сольний спів» і право на викладання. Під час розподілу, коли можна було поїхати у Полтаву, Житомир чи Херсон, обрав саме наше місто. Тут отримав квартиру від тролейбусного депо і розпочав самостійне життя. Три роки пропрацював у Херсонській філармонії солістом, виступав і на сценах, і на польових станах.

Віктор ГУРБА з оркестром

А у 1979 році молодий співак отримує запрошення до Центрального Ансамблю пісні й танцю групи радянських військ у Німеччині. За шість років роботи у складі цього ансамблю Віктор Гурба мав змогу побувати в усіх мальовничих куточках Німеччини. Ансамбль багато гастролював, брав участь у гала-концертах країн Варшавського договору, був нагороджений премією Ленінського комсомолу, мистецькими преміями НДР і товариства радянсько-німецької дружби.

Після Німеччини Віктор Гурба повернувся до філармонії і працював там до 2002 року. У період роботи у філармонії він та-

кож мав нагоду спробувати себе в амплуа актора оперети – грав у оперетах «Сильва» та «Циган-прем'єр» Херсонського обласного муздрамтеатру імені Миколи Куліша (режисер-постановник – Володимир Бегма). І з цим він теж справлявся на «відмінно».

У 2000-і роки Віктор Тихонович співав не лише на теренах України, а й на гастрольних концертах у Німеччині, Польщі, Румунії, Угорщині, Туреччині, Франції. В його репертуарі – твори зарубіжних та вітчизняних композиторів, народні й сучасні пісні. Він виконує програми «Вибрані романси П. Чайковського», «Ви-

брані романси С. Рахманінова», «Пісні та усмішки України», «Ти в моєму серці, Україно», «Пушкін в музиці», «Італійські пісні про кохання» та ін.

Від 1986 року і дотепер Віктор Тихонович Гурба є добрим другом обласної книгозбірні імені Олеся Гончара. Він прикрасив своїм співом чимало заходів і фестивалів, організованих у залах та світлицях бібліотеки.

Неодноразово його запрошували до складу журі міжнародних та всеукраїнських мистецьких конкурсів і фестивалів. Завдяки його вагомому слову чимало молодих вокалістів здобули путівку в життя.

У 1995 році указом Президента України Віктору Тихоновичу Гурбі було присвоєно високе звання Заслуженого артиста України.

Від 2002 року Віктор Тихонович викладає на факультеті культури й мистецтв Херсонського державного університету. І донині він є доцентом кафедри вокалу та хорових дисциплін – але завжди з теплою згадує часи роботи у філармонії, колег, підтримує з ними дружні й творчі стосунки.

Ми знаємо Віктора Тихоновича дуже давно, він завжди відгукується на наші запрошення. У березні, перед оголошенням карантину Віктор Тихонович взяв участь у засіданні арт-лабораторії «Українська Хата – талантами багата», присвяченому берегиням роду людського – українським чарівницям. І досі згадуються овації та вигуки «браво!» на його адресу, згадуються багаторазові заклики «Гурба!», якими слухачі запрошували до виступу на біс.

Віriamo, що і звання Народного артиста незабаром буде у народного улюбленця, прекрасного педагога, співака від Бога, романтика і життєлюбця Віктора Тихоновича Гурби. Ми раді знайомству з видатним співаком і зичимо йому здоров'я та нових творчих звершень на таврійських теренах.

Олег ОЛЕКСЮК, заслужений працівник культури України, керівник проекту «Українська Хата – талантами багата»

МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

Урок вокалу. Професор:
– Зменшіть динаміку. Хоча б до звичайного крику.

На базарі:
– Скільки коштує ваша скрипка?
– Тисячу доларів.
– Ого! Вона у вас якась особлива?
– Та ні, просто гроші потрібні.

Новий українець роздратовано дружині:
– Ти розумієш, ми спізнаємося не на ринок, а в філармонію!

– Не хвилюйся, любий, – я їм уже зателефонувала і попросила без нас не починати.

Молода співачка після прослуховування в оперному театрі:

– То що, я вже ніколи не зможу співати у вашому театрі?

– Ну що ви, – заспокоює її директор, – якщо ви гарно позаймаєтесь, то років через десять можете знову прийти до нас, і ми обов'язково вас прослухаємо.

– Широ дякую! А коли краще – удень чи увечері?

Трубоч сусідів:
– Мені лікар заборонив грати три

тижні.
– Чудово!
– І ти не запитуєш чому?
– Щастя не питають, звідки воно впало.

– Завжди бачив тебе у театрі з дівчиною, а останнім часом ти один.
– Та!.. Ми одружилися.

Композитор подає заяву на розірвання шлюбу. Суддя:
– Чим вмотивоване ваше рішення?
– У нас релігійні розбіжності!
– Детальніше, будь ласка.
– Вона не визнає, що я у музиці бог!

НЕСПОДІВАНИЙ БУНІН

ЧАСТИНА 6

Ольга ПУГАЧ

ГІДНИЙ ТРИУМФУ

Біографи Івана Буніна та друзі їхнього дому були одностайні в тому, що шлюб із Вірою Муромцевою був для нього досить вдалим і органічним. Від самого початку їхніх стосунків (1906–1907) між ними, крім захоплення один одним, існувала взаємоповага, і спілкування не обтяжувало, а тішило.

Цьому сприяли і об'єктивні зміни у житті й фінансовому становищі самого Буніна. Це був час, коли йому вже не треба було слати листи до брата Юлія з проханням надіслати хоча б 10 рублів, як це було, коли він жив із Варєю Пашенко, або навіть і пізніше, у шлюбі із заможною Анею Цакні.

Буніну вже 36 років, його друкують, він стає популярним. Ще у 1903 році він уперше отримує гідну винагороду – Пушкінську премію Російської академії наук, а це – 500 рублів, серйозні гроші! Пірижки у Харкові в ідальні, де вони колись обідали з братом, коштували по 2 копійки штука! І хоча на весільну подорож Івана Буніна та Віри Муромцевої на Святу Землю гроші треба було «шукати», тепер Бунін уже міг розраховувати на позики від майбутніх видавців.

Не всі знають, що нехай ти десять разів письменник чи поет – заплатять тобі лише за надруковане і згідно з договором, який уклав з тобою видавець. Розцінки ж залежать від твого статусу. І жодних регулярних виплат! Тому молоді літератори зазвичай потерпають і підробляють, де пощастить. Як іронічно писав Борис Олійник на цю тему: «В поета гроші завелась...».

Почавши друкуватися в 17 років, Бунін ще довго був фінансово залежним від родини. Найчастіше його виручав старший брат Юлій, який мав і хорошу освіту, і роботу. Але ті часи були вже позаду.

У 1906 році, коли у Буніна вмирає батько, він уже був із Вірою

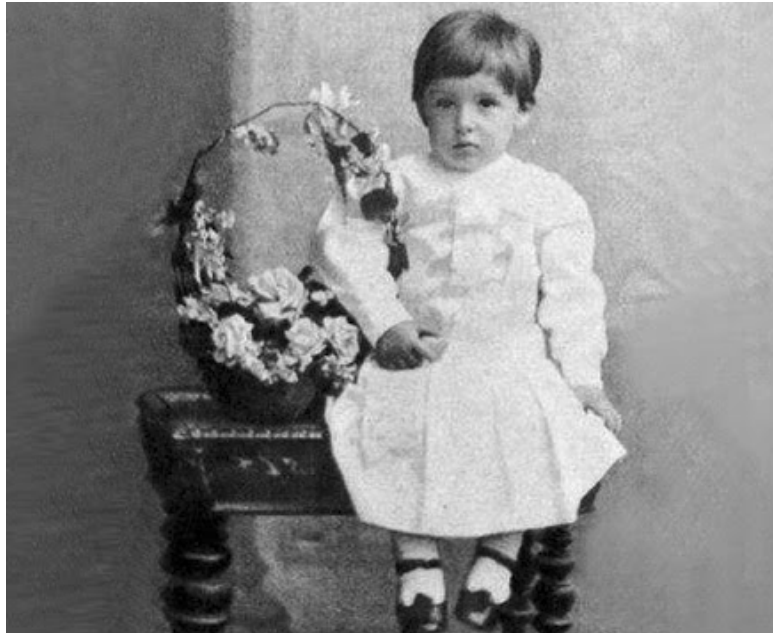
Муромцевою. Вона стала свідком того, як болісно, трагічно він відреагував на цю втрату. І ось тут ми можемо собі дозволити говорити про моральний урок від Буніна.

Бунін вважав свого батька надзвичайним, бачив у ньому безліч чеснот: «Він був... зовсім по-особливому талановитий. І здоровий. Розумово, духовно здоровий. Відчайдушно легковажний. Добрий. У нього було зовсім особливе, романтичне «співуче» серце». «Відчай оволодівав ним у найскладніших ситуаціях на хвилину, а гнів... – і того менше». Про генетику в ті роки ще мало хто що міг сказати, проте Бунін, безперечно, розуміючи важливість спадковості, говорив про це такими словами: «Я багато що кровно успадкував від батька, наприклад, говорити і чинити з повною ширістю..., не рахуючись із наслідками, часто викликаючи цим злість, ненависть до себе. Це від батька». Батько «ненавидів усяку неправду і особливо корисливу, прибуткову; казав з огидою: брешуть тільки лакеї!». Бунін вважав, і наполягав на цьому, що з усіх дітей він був найбільше схожим на батька і що все хороше, усі таланти, які в ньому є, – саме від нього.

Відомо ж, що коли Бунін був ще підлітком, то не раз скаржився в листах братові, що батько занедбав господарство, що в хаті часто голодно. У сім'ї не було грошей на те, щоб юний Бунін і його молодша сестра закінчили навчання в гімназії. За борги пішов навіть їхній маєток. Відсутність освіти згодом завадить Буніну стати в Одесі редактором газети «Южное обозрение». Це було б не тільки почесно, а й дало би фінансову стабільність. Насправді – сніп пережитих проблем! Проте коли він став дорослим, то ніколи не вертався до обговорення цього, не скаржився, розуміючи дрібязковість, нікчемність можливих претензій порівняно з тим, скільки хорошого, важливого він успадкував від батька. Справедливого і гідного.

У 1909 році Бунін удруге отримує Пушкінську премію РАН. Це неабиякий успіх! Адже за 37 років існування цієї премії лише 9 літераторів отримали повну премію – 1000 рублів, і ще 23 – її половину, причому Бунін – двічі. Того ж року Буніну присвоюють звання почесного академіка РАН.

Літератор М. Д. Телешов, той самий, через якого Антон Чехов в останні місяці свого життя передавав молодому Буніну настанову «писати і писати», так характеризував Буніна того періоду: «високий, стрункий, з тонким розумним обличчям, завжди у хорошому і статечному одязі, спостережливий і здібний до

Іван Бунін, дитинство

Меморіальна дошка

всього, за що брався, наполегливий в роботі і гострий на язик, він вроджений свій талант огранював до високого ступеня. Літературні кола і групи з їхніми різноманітними поглядами... усі однаково визнавали за Буніним потужний талант... і коли він був обраний у почесні академіки, ніхто не здивувався, навіть недруги і задрісники буркотливо називали його «надто юним академіком», тільки й того».

У 1912 році дружина повідомляє Буніну, який перебуває в Одесі, що Москва готується бучно відзначити 25-річчя його творчої діяльності. Він обурюється, каже, що не готовий до цього, бо йому лише сорок, а з нього хочуть зробити старого. Попри це заходи не скасували. Першою в цьому була Москва, де вшанування ювіляра відбувалося, зокрема, і в Першому московському жіночому клубі. Коли Бунін з'явився там із дружиною і братом, зала зустріла їх овацією. Серед тих, хто вітав, були К. С. Станіславський і В. І. Немирович-Данченко, які піднесли Буніну золотий жетон із римською цифрою «XXV», складеною з діамантів. Від однієї з груп прихильників надійшов адрес, який передали через друга Буніна А. М. Бібікова, з акредитивом на 20 тисяч франків у по-

дарунок. Це той самий Бібіков, до якого колись втекла легковажна Варя Пашенко.

На одному з вечорів Бунін зворушливо говорив про свою любов до народу, про те, що, незважаючи на його походження з давнього роду, в чому його постійно звинувачують, він «кровно пов'язаний з народом». І ці його слова своєю ширістю справили на присутніх враження. У виступах та публікаціях Буніна ставили в один ряд з І. Тургенєвим, А. Чеховим, Ф. Тютчевим, О. К. Толстим, відзначали багатство його мови, дивовижну образність художніх засобів.

У Москві відзначення ювілею тривало кілька днів, відбувалося воно і в інших містах, зокрема – у Києві та Одесі. Розтяглися ці урочистості від жовтня до січня наступного року. Щодо святкування в Москві один зі свідків писав: «Я навіть не пам'ятаю, чи було це з ким-небудь іще з наших письменників, щоби п'ять днів поспіль відзначати ювілей, як зараз це відбувається з Іваном Олексійовичем Буніним. Наче весілля на селі, на якому цілий тиждень гуляють!». Це був триумф, триумф безумовний і по трудах його.

Буніну було 42 роки. А через п'ять років відбудеться більшовицька революція. Попереду в Буніна – еміграція, десятки років безправ'я, приниження, голоду, холоду. І також роки неодмінної письменницької праці, ґрунт якої стануть спомини про життя на покинутій Батьківщині. У 1933 році йому буде присуджено Нобелівську премію з літератури. Для Росії це буде перша такого роду премія.

Український поет Євген Маланюк, який емігрував з Росії у 1920 році разом із Армією УНР, познайомившись за кордоном із творчістю Буніна, визнав у ньому «найнесподіванішого союзника».

ДНІ ОКАЯННІ, ПОЧАТОК

Весну і літо 1917 року Бунін провів у селі Глотова, недалеко

від його рідних колись Озерок. Після новин з Петербурга про більшовицький переворот Буніни виїхали до Москви. Зупинилися у квартирі, що належала батькам Віри Муромцевої. Це будинок №26 на вул. Поварський. Він має свою цікаву історію – наприклад, у 1829 році в ньому жив п'ятнадцятирічний Михайло Лермонтов зі своєю бабусею. Буніни прожили там півроку, з жовтня 1917 р. по травень 1918 р., і вже звідти виїхали до Одеси.

У пам'ять про письменника на стіні цього будинку в Москві 1993 року було встановлено меморіальну дошку. Інших адрес у Москві, які б для цього годилися, не було. Адже Бунін, скоріше за все, ніколи не мав своїх квартир або постійних адрес перебування ні в Москві, ні в Петербурзі. Коли приїздив до столиці у видавничих справах, винаймав житло або селився у готелях.

Наприклад, у Петербурзі, де до еміграції Буніна було надруковано більше його творів, ніж будь-де у Росії, меморіальна дошка встановлена на будинку, де 1895 року відбувся перший літературний виступ письменника (площа Островського, 7).

В Одесі вважають Буніна одеситом від 1896 року. З того часу він приїздив туди не менше 30 разів, 1898 року вінчався там з Анною Цакні і якийсь час жив у її родині. В Одесі навіть є вулиця, названа на його честь, а на меморіальній дошці так і зазначено, що вулиця названа на честь поета, письменника, лауреата нобелівської премії І. О. Буніна, який жив в Одесі від 1896 по 1920 рік. Ще одна меморіальна дошка встановлена на фасаді будинку на вулиці Князівській, 27, де Бунін неодноразово зупинявся разом із дружиною, працював.

Під час революції 1905 року він теж був в Одесі, приїхавши туди від Чехових з Ялти. Пізніше він написав про це так: «Я бачив там диявольські речі».

Востаннє Буніни приїхали в Одесу навесні 1918 р. Там він ближче зійшовся з уже знайомим йому Максиміліаном Волошином (1877, Київ – 1932, Коктебель), поетом і пейзажистом. Волошин був яскравою, неординарною особистістю. Достатньо й того факту, що у 1909 р. між ним і Миколою Гумільовим відбулася дуель, звичайно – через жінку, поетесу, а секундантом Волошина був граф Олексій Толстой!

Волошин жив у Коктебелі від 1893 року, вчився у Феодосійській гімназії. У революції 1917 року він, як відомо, обрав позицію «над бійкою», рятуючи білих від червоних, червоних від білих, рятуючи людину від звіра. Його лист на захист Осипа Мандельштама, арештовано-

О.М. Бунін, батько Івана Буніна

Л.О. Буніна (Чубарова), мати І. Буніна

го білими, скоріш за все врятував тоді поета від розстрілу. На жаль, коли Мандельштамом зайнялося НКВД, Волошин уже не мав можливості на щось впливати. Колеги Волошина по цеху мали до нього безліч претензій. Проте Бунін вважав його «вигнанцем всередині Росії» і захищав: «Скільки у нас таких Волошиних?».

В останні дні перебування Буніних в Одесі, перед еміграцією, коли у місті вже діяла комендантська година, Волошин інколи ночував у Буніних. Як приходив, одразу починав палкі розмови про політику, чого Бунін не сприймав. Спогад Буніна про останню їхню зустріч: «Максиміліан Олександрович, залиште все це для когось іншого. Давайте краще закуймо: у мене є сало і спирт. – І треба було бачити, як миттєво обривалася його красномовність і з яким апетитом він, нещасний, голодний, поглинав сало, зовсім забувши про свою готовність віддати свою плоть Господу в разі необхідності».

Сто років тому, 6 лютого 1920 р., Буніни у крихітній каютці на борту французького пароплава «Спарта» вирушили у вигнання, сподіваючись потрапити у Францію, і ще місяць їм довелося провести перед тим на Балканах. Віра Муромцева писала у щоденнику: «На серці дуже важко. Отже, ми стаємо емігрантами. На скільки років? Зруйновано всі наші надії». Бунін сприйняв цю подію як найбільшу трагедію свого життя.

ХУДОЖНИК КОСТЯНТИН МОГИЛЕВСЬКИЙ ЗАПОВІВ НАМ ІТИ ДО ХРАМУ

20 квітня 2020 року після тяжкої хвороби помер заслужений художник України Костянтин Вікторович Могилевський. Він не дожив трохи більше місяця до свого 67-ліття.

Костянтин Могилевський народився 22 травня 1953 року у Ворошиловграді (нині – Луганськ). Закінчив Луганське державне художнє училище і, з відзнакою, Харківський художньо-промисловий інститут за спеціальністю «декоративно-промислове мистецтво». Костянтин Вікторович десять років працював на посаді директора Луганського художнього училища. Останні роки життя художника пов'язані з Ірпінським краєм. Він оселився у місті Буча на Київщині й викладав образотворче мистецтво в Ірпінській спеціалізованій загальноосвітній школі художнього профілю №1, а водночас працював доцентом кафедри монументального живопису Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

Творчий доробок Костянтина Могилевського охоплює різні жанри – пейзажі, портрети, натюрморти. Окрім живопису, він створював вітражі, мозаїку, кераміку. Костянтин Вікторович – віртуозний рисувальник. Він вражає умінням відтворити навколишній матеріальний світ в усіх деталях, дивовижно зобразити світло й тінь та показати перспективу, чудово передає зимову і літню красу природи. Митець створив багато вітражів для приватних і державних архітектурних ансамблів. Його живописні роботи зберігаються у приватних колекціях в Україні, Австрії, Німеччині, Польщі, Росії, США, Угорщині, Хорватії і Швейцарії. Костянтин Могилевський брав участь більш ніж у двох десятках вітчизняних і зарубіжних художніх виставок. Його персональні виставки відбулися в Інституті міжнародних відносин, Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, університеті «КРОК», галереї «Грифон» у Києві, в Хорватії та Угорщині, а також в Ірпінському історико-краєзнавчому музеї. У 2015 році в рамках міського Тижня культури Костянтин Вікторович влаштував у нашому музеї майстер-клас із витинанки. А через два роки в музеї було представлено виставку витинанок учнів 11-го класу ірпінської школи №1.

Костянтин МОГИЛЕВСЬКИЙ на відкритті своєї персональної виставки в Ірпінському історико-краєзнавчому музеї

Картина МОГИЛЕВСЬКОГО «Дорога до храму»

Костянтин Могилевський чтив шкільну і студентську молодь пишатися українським мистецтвом, розвивати його, а також вивчати зарубіжну культуру.

Він звертав увагу на те, що відірваність від народної культурної основи стала однією з причин трагедії населення Донбасу. Десятками років комуністи виховували «нову історичну спільноту – радянський народ», тобто перекотиполе без національної культури. Для цього на Донбас переселяли людей з інших країв. І ось тепер наслідком такого виховання стали тисячі людських смертей.

Серед натюрмортів Костянтина Могилевського виділяється окрема група. Художник дуже реалістично зображує певний набір предметів, споглядаючи які, вдумливий шанувальник мистецтва усвідомлює цілісний образ. Наприклад, натюрморт «Морський вовк». На картині зображено кортик, кашкет моряка, мушлю і майже прикриту карту земних півкуль на задньому плані – усе це дозволяє нашій уяві змалювати образ просоле-

ного морського вовка. Цікаво показано образ Гоголя у картині «Добрий вечір, Миколо Васильовичу!». А у натюрморті «Присвята Нестору Махну» художнику вдалося створити образ української народної стихії. Ще на одній картині митець зобразив поруч мушлю і гроші Соловецького табору особливого призначення. Разючий контраст між красою, створеною природою, і папірцями, за допомогою яких у комуністичному концтаборі при-своювали смерть в'язнів. Вязні виснажували себе непосильною працею, щоб отримати змогу придбати бодай щось у концтабірній крамничці. На Соловках гинули діячі культури і прості люди. Це трагедія, яку пережили всі народи колишнього СРСР. Ми не повинні забувати трагічний період нашої історії.

Диптихом «Тіні забутих предків» Могилевський звертається до знаменитого українського фільму і через нього – до гуцульських витоків української культури.

Костянтин Могилевський до-вів, що реалізм себе не вичерпав.

Митець може зображувати навіть абстрактні поняття, не виходячи за межі реалізму. Звичайно, історичні натюрморти розраховані на мислячого поціновувача прекрасного. Репродукції таких картин варто поміщати в підручниках, аби школярі й студенти через образотворче мистецтво, через емоційне потрясіння, викликане ним, краще засвоювали літературу та історію. Водночас вони б училися розуміти мистецтво.

В Ірпені Костянтин Могилевський виступив куратором художніх пленерів «Намальований Ірпін». Завдяки йому пленер відразу став всеукраїнським, а згодом і міжнародним. У пленері беруть участь художники з усієї України – від Закарпаття до Луганська і Харкова та від Ірпеня до Криму, на нього приїздять художники з Литви і Словаччини.

20 грудня 2019 року Костянтина Могилевського відзначили Київською обласною премією в галузі образотворчого мистецтва імені Івана Сошенка за високий професіоналізм і вагомий внесок у розвиток образотворчого мистецтва.

Онкозахворювання обірвало життя художника у розквіті творчих сил.

Картина Могилевського «Дорога до храму» змушує згадати запитання, яке прозвучало наприкінці фільму «Покаяння»: «Навіщо дорога, яка не веде до храму?». Храм угорі. Підніматися до нього важко. Збоку від стежки – урвище. Можна власти. Але до храму необхідно йти. Мистецтво – це теж храм. Художник Костянтин Могилевський своїм мистецтвом заповів нам йти до храму.

Перший заступник Ірпінського міського голови Олександр Маркушин повідомив, що пам'ять про Костянтина Могилевського буде увічнена меморіальною дошкою на стіні школи №1, де він працював, а влітку шостий пленер «Намальований Ірпін» буде названо на честь художника, який так багато зробив для розвитку мистецтва у нашому місті.

В Ірпінському історико-краєзнавчому музеї планується по-смертна персональна виставка Костянтина Могилевського.

Давно Ірпінь потребує художнього музею. Там має бути зала, присвячена творчості Костянтина Могилевського. Можливо, варто також заснувати премію чи стипендію для юних художників від міського голови й назвати її іменем Могилевського.

ПАЛІТРА ЦЕЗАРІЯ ГАНУШКЕВИЧА

Лісові, польові квіти, краєвиди рідного Поділля, в які закоханий митець, – основні мотиви виконаних у класичній манері раннях полотен українського художника Цезарія Ганушкевича.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

З часом пріоритети мінялися, майстру більше хотілося приділяти увагу своїй улюбленій маленькій батьківщині, відтворювати минуле. Любов до світла, емоційно-оптимістичне сприйняття навколишнього середовища, можливість передавати різні стани і настрої за рахунок висвітлення палітри – усе це втілює у нові роботи, виконані у манері імпресіонізму. Пошуки свого власного стилю привели до узагальнення попередніх напрацювань, усвідомлення, що манера фовізму найбільш придатна для розкриття великих панорамних планів із декоративними площинами.

Третій нинішній період – плавний перехід від фовізму до напівабстрактного живопису.

– **Пане Цезарію, чи правильно я проаналізувала Ваші творчі періоди?**

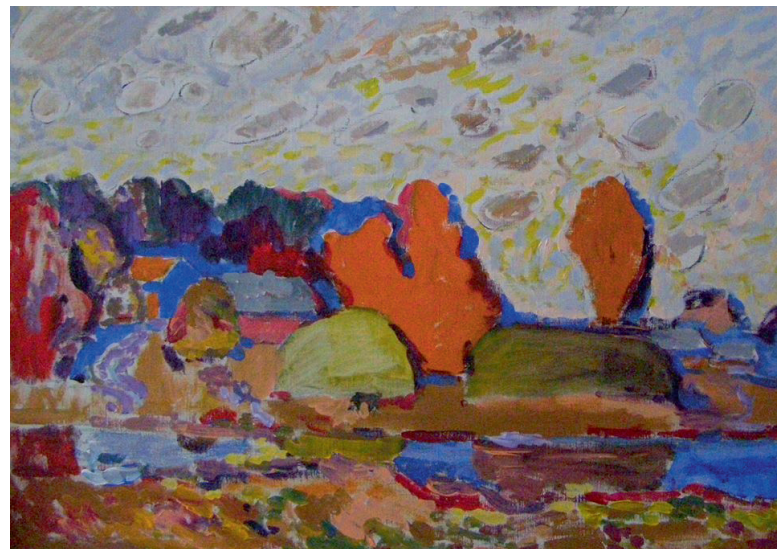
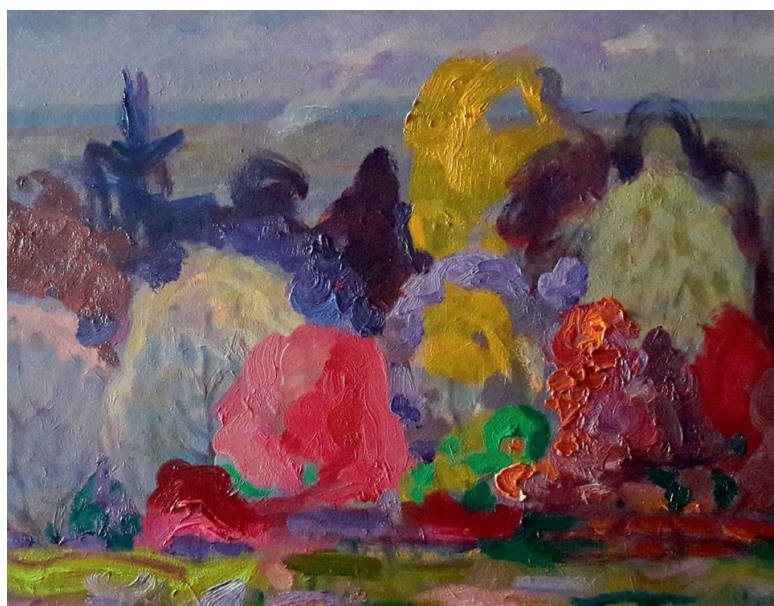
– Звичайно. Приємно усвідомлювати, що Ви, пані Наталко, так чітко відстежили мій непростий шлях до себе. Недаремно один із моїх циклів має назву «Дорога додому».

– **З яких джерел черпаєте натхнення?**

– Що надихає? Краса навколишнього світу, поїздки на пленери, особливо на мою рідну Хмельниччину, твори мистецтва, спілкування з обдарованими колегами, але найбільше – дитяча творчість: дух перехоплює від їхньої геніальності.

– **Ви народилися у великій родині, як це впливало на формування Вашої творчої особистості?**

– Справді, я – дванадцята дитина у родині, звичайно, що мені найбільше перепало тепла і ласки. Правда, у великих родин, у селі діти зазвичай змалку звикають до праці, до порядку та дисципліни. Усе це й формувало певний характер, а любов матері до польових квітів, неймовірна краса пейзажів моєї рідної Ярової Слобідки теж наклали свій відбиток на мою творчість. Тепер, я сподіваюся, зрозуміло, чому в

мене так багато квітів та пейзажів – усі ми родом із нашого бо-соного дитинства.

– Коли почали малювати?

– Усі діти в родині мали здібності до малювання, тому в мене не було вибору... Малював скрізь і на всьому. Пригадую, батько з братом прибивали піддашся, і одна красиво вистругана дошка з різним орнаментом привабила мій погляд. Природна краса лискучої поверхні так захопила мене, що я її розмалював, за що мені перепало від брата, а батькові – сподобалося, він узагалі пишався, що в мене є такі здібності. У сьомому класі намалював портрет однокласника, він був дуже схожий на «оригінал» – це так мене окрило, що мрія стати мистцем уже не покидала мене до самої її реалізації.

– **Яким був шлях до визнання?**

– Гадаю, визнання – поняття відносне. Я вважаю, що шлях до справжнього мистецтва у кожного свій, і він непростий: сильні, обдираючи коліна до крові, падають, підіймаються і рухаються вперед, добиваючись результатів. Мій шлях був утруднений тим, що, крім бажання малювати, у мене не було нічого – ані знань, ані знайомих художників, ані можливості брати приватні уроки. Намагання вступити до художньо-промислового технікуму після восьмого класу, а потім і після армії виявилися невдалими. Випадок привів до студії Жовтневого палацу. Знаннями ділилися відомі мистці: Микола Родін, Матвій Гуляев та Василь Забашта. Щира їм подяка. Перша спроба вступу до вишу була наполовину успішною, спеціальні предмети склав на п'ятірки, а історію – на сумнозвісну оцінку... Але бажання навчатися примусило мене залишити престижну роботу з гарним заробітком, і після запрошення завідувача кафедри, легенди нашого факультету

Бориса Валуєнка я не вагаючись пішов лаборантом на мізерні 70 карбованців. Так я вступив до Українського поліграфічного інституту імені Івана Федорова на факультет книжкової графіки. Навчання було цікавим, а спілкування з великими майстрами – Федором Глущуком, Флоріаном Юр'євим, Олександром Мікловдою та Аркадієм Нечипоренком, – приносило насолоду і певні результати.

– **Серед Ваших робіт чимало пейзажів. Яку пору року більше любите малювати?**

– Мабуть, весну та осінь. Весна приваблює своєю мажорністю, осінь – кольором.

– **До речі, Ваші улюблені кольори?**

– Червоний, жовтий, синій, шаную сірий.

– **Ранок чи вечір, що більше до вподоби?**

– Схід і захід сонця. Загалом, сонце як таке. Будь-який час доби, головне, щоб був настрої і зміст. Твір має піднімати дух людини, спонукати до певних дій.

– **Назви до полотен придумуєте самі?**

– Звичайно. Хоча інколи друзі-поети пропонують щось змінити у назві, яку я придумав сам, – і зазвичай на краще. Із вдячністю приймаю.

– **Як загалом народжуються полотна Цезарія Ганушкевича?**

– Я беру кольорову пляму і шукаю до неї гармонійну пару. Все – як у житті, така собі гра кольорами. Живопис – це опоетизований стан медитації.

– **І насамкінець наведу один із відгуків про Вашу творчість, який влучно, кількома реченнями її характеризує: «Шановний пане Цезарію, я Вам заздрю. Ви живете у світі кольорів. Ваші картини ведуть нас від сірих буднів до прекрасного МИСТЕЦТВА!».**

Фото з архіву Цезарія ГАНУШКЕВИЧА

